

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Фінансове забезпечення оборотних активів торгового
підприємства**

Виконав:

Мальована-Римар Анна Сергіївна
студент спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник:

Фролов Сергій Михайлович
д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Рецензент:

Скиба Дмитро Анатолійович
керуючий Сумським відділенням
АТ «Креді Агріколь Банк»

Суми – 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	10
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВ «АТБ-МАРКЕТ	20
2.1 Організаційно-економічна характеристика торгового підприємства	20
2.2 Оцінка ефективності фінансового забезпечення та управління оборотними активами ТОВ «АТБ-маркет»	32
2.3 Оцінка фінансової стійкості та ділової активності ТОВ «АТБ- Маркет»	40
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «АТБ-МАРКЕТ»	45
3.1 Максимізація фінансового результату ТОВ «АТБ-Маркет» як напрямок фінансового забезпечення оборотних активів	45
3.2 Ризик-менеджмент як елемент системи управління оборотними активами	55
3.3 Стратегія фінансового забезпечення та підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет»	59
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність теми. Стабільний та ефективний розвиток вітчизняної ринкової економіки на фоні поглиблення фінансової та політичної кризи як всередині країни, так і поза її межами потребує впровадження дієвих й результативних фінансових механізмів направлених на покращення фінансової діяльності будь-якого підприємства. Важливим фактором, що дозволяє підприємствам займати лідируючі позиції є розробка ефективної політики управління оборотним капіталом невід’ємним складовим елементом якої є питання фінансового забезпечення оборотних активів. Процес формування стійкої ринкової інфраструктури у сучасних умовах розвитку та становлення економічних відносин висуває нові вимоги до механізмів формування та використання фінансових ресурсів, в тому числі, і оборотних активів. Для реалізації продукції та забезпечення безперервного процесу виробництва кожному підприємству необхідно мати чіткий сформований механізм управління оборотними активами, тому тема роботи є актуальною і сучасною.

Тему фінансового забезпечення оборотних активів торгового підприємства досліджувало велике коло науковців. В процесі виконання кваліфікаційної роботи магістра нами використано праці таких науковців і практиків як Баранова В.Г., Гоцуляк С.М., Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В., Будаковська Т.С., Гаватюк Л. С., Захарчук І. О. , Єпіфанова І. Ю., Джеджула В.В., Канцедаль Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І., Колодізев О. М., Колодізева Т. О., Кондратюк О.І., Краснікова О. М., Дроботя Я. А., Купріна Н.М., Величко О.М., Піскульова І.В., Рудник В.І., Наконечна В.М., Тютюнник Я. В. Arshad M. U., Bashir Z., Asif M., Shuja S. M., Hussain G., Kortelainen H, Hanski J, Valkokari P. тощо.

Але непередбачуваність розвитку економічних відносин вимагає поглиблення теоретичних і практичних напрацювань щодо фінансового забезпечення та управління оборотними активами підприємства.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та визначення основних напрямків удосконалення фінансового забезпечення оборотних активів підприємства.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі **завдання**:

- розглянуто теоретико-методичні засади фінансового забезпечення оборотних активів торгового підприємства;
- оцінено ефективність фінансового забезпечення та управління оборотними активами ТОВ «АТБ-маркет»;
- дано організаційно-економічну характеристику торгового підприємства;
- проаналізовано фінансову стійкість та ділову активність ТОВ «АТБ-Маркет»;
- обґрунтовано напрямки удосконалення фінансового забезпечення та підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет»
- окреслено напрямки максимізації фінансового результату ТОВ «АТБ-Маркет» як напрямку фінансового забезпечення оборотних активів;
- обґрунтовано використання ризик-менеджменту як елементу системи управління оборотними активами;
- розроблено стратегію фінансового забезпечення та підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет»;
- зроблено висновки.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення оборотних активів торгового підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні рекомендації щодо фінансового забезпечення оборотних активів торгового підприємства.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є розробка і обґрунтування пропозицій щодо фінансового забезпечення та управління оборотними активами торгового підприємства які базуються на максимізації власних джерел фінансових ресурсів за рахунок чистого прибутку та врахування системи ризик-менеджменту при визначенні оптимальних джерел фінансування.

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими пропозиціями щодо фінансового забезпечення та управління оборотними активами торгового підприємства які базуються на максимізації власних джерел фінансових ресурсів за рахунок чистого прибутку та врахування системи ризик-менеджменту при визначенні оптимальних джерел фінансування.

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: узагальнення; аналізу і синтезу (ретроспективний аналіз, структурний аналіз, порівняльний аналіз, коефіцієнтний аналіз), графічний, статистичного моделювання тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи знайшли відображення у матеріалах конференцій: Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (15-16 листопада 2022 року); Наука, освіта, технології і суспільство (Житомир, 12 листопада 2022 р.).

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 48 найменувань, 3 додатків. Основний текст викладений на 73 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 28 таблиць, 15 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Фінансове забезпечення та управління оборотними активами підприємства є важливою передумовою для його раціонального функціонування, що безпосередньо впливає на можливість здійснення безперервного виробництва товарів, робіт та послуг, їх реалізації. Ефективне управління оборотними активами впливає і на показники фінансового стану підприємства, зокрема на ліквідність та платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість [14]. Чим краще на підприємстві побудована система управління оборотними активами, чим якісніше здійснюється управління, тим краще фінансовий стан підприємства в цілому.

Вивчення питання фінансового забезпечення оборотних активів доцільно розпочати з тлумачення терміну оборотні активи підприємства. В залежності від акцентів, що хотіли зробити науковці та практики, дефініція має багато трактувань і не має єдиного бачення. Розглянемо найбільш поширені з них.

Так, Тютюнник Я. В. під оборотними активами розуміє такі активи, що можуть поновлюватись з певною регулярністю та при цьому забезпечують реалізацію поточної діяльності підприємства. Зазначені активи як мінімум одноразово обертаються протягом року або виробничого циклу [6].

Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. ототожнюють поняття оборотних активів, оборотного капіталу та оборотних коштів зводячи їх до засобів, що вкладаються протягом одного циклу у поточні операції підприємства [6].

Колодізев О., Азізова К. до складу оборотних активів включають речові та нематеріальні активи з терміном використання менше 1 року [7]. У наукових працях Камінської І. М. використовується термін оборотних коштів, які

розуміються як грошова вартість оборотних активів. Щодо оборотних активів, то відмічається їх натуральна форма вираження [8].

Донін Є. О. відмічає, що оборотні активи можна вважати сукупністю грошових коштів та матеріальних активів. Також зазначається їх здатність забезпечувати безперервну діяльність підприємства через процес трансформації власної матеріально-речовинної форми протягом одного операційного циклу або 12 місяців [11].

Зарубіжні вчені, зокрема Hrishikes Bhattacharya, виділяють дві категорії оборотних активів - чистий оборотний капітал та бруто-капітал. До чистого оборотного капіталу або оборотних активів відносяться ті, що сформовані за рахунок власних коштів підприємства та довгостроково залученого капіталу [41]. Таким чином, розрахунок цієї величини можна провести за наступною формулою: оборотні активи - поточні зобов'язання підприємства

Частіш за все таке визначення в більшості випадків використовують бухгалтери, оскільки вони проводять моніторинг ліквідності підприємства та відслідковують її динаміку.

Фінансові аналітики у своїй практиці використовують бруто-оборотний капітал, який збігається за змістом з категорією оборотного капіталу в українській практиці. Проте, зважаючи на стрімку інтеграцію України до європейських процесів, частина підприємств починає змінювати свої підходи на користь поділу оборотних активів на чистий та бруто оборотний капітал [43].

Категорія оборотних активів включає в себе декілька груп активів, що використовуються підприємством на різних етапах виробничого циклу та забезпечують реалізацію різних процесів. Загальна класифікація оборотних активів подана на рисунку 1.1. Відповідно до якого до складу оборотних активів підприємства включаються грошові активи, запаси, як готової продукції, так і запаси виробничого характеру, дебіторська заборгованість та інші види оборотних активів.

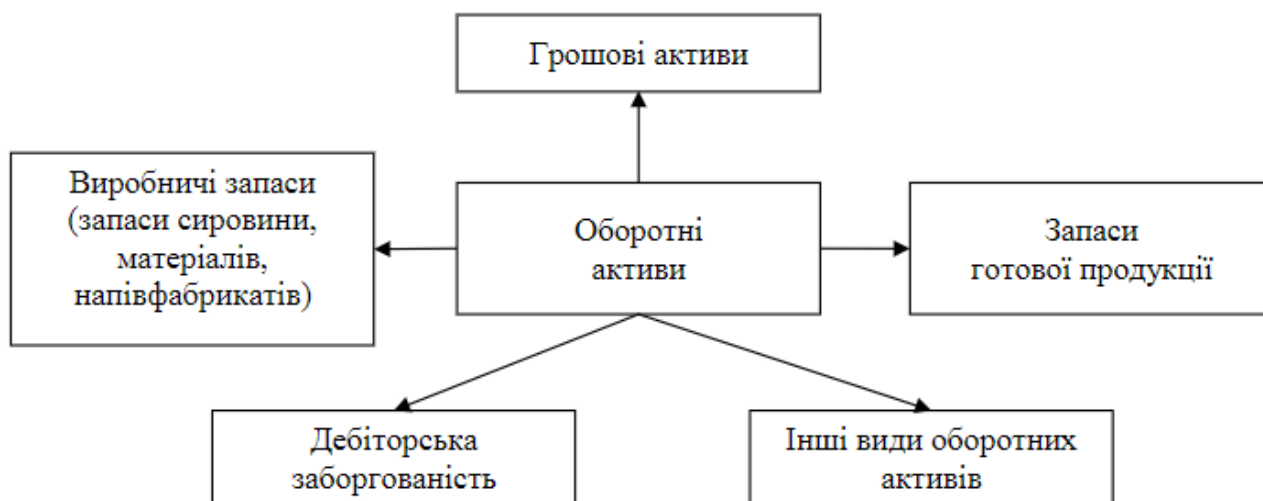

Рисунок 1.1 – Класифікація оборотних активів торгового підприємства
Джерело: розроблено автором на основі [11, 12, 30]

В умовах ринкової економіки в складі оборотних коштів доцільно виділяти оборотні фонди та фонди обігу, що представлено на рисунку 1.2.

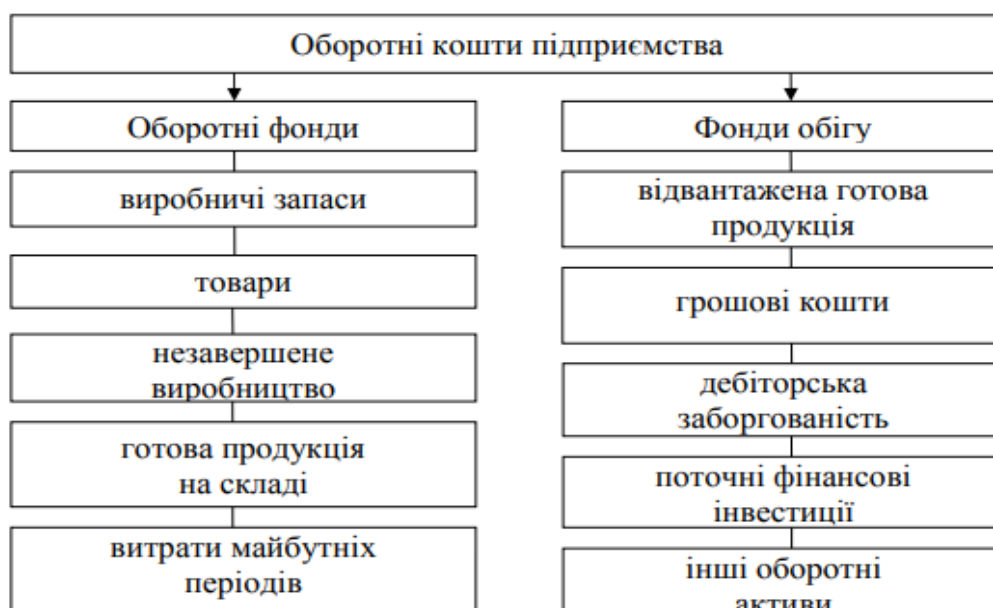

Рисунок 1.2 – Співвідношення складових оборотних коштів торгових підприємств в сучасних умовах

Джерело: сформовано автором на основі [1, 17, 24, 33]

Загалом на структуру сформованих оборотних активів підприємства впливає тип його виробничої діяльності, особливостей виробничого циклу,

складу виробничих витрат, а також мають враховуватись специфічні умови поставок та реалізації виробленої продукції тощо [26].

Варто зазначити, що здатність оборотних активів до трансформації, це означає, що протягом операційного циклу вони приймають різне вираження і перетворюються з однієї форми - в іншу (рисунк 1.3). В результаті проведеного дослідження розуміємо, що логічно говорити про речову або матеріальну форму, грошову форму оборотних активів, а також виділяти так звану - перехідну або нематеріальну форму. Така трансформація притаманна, наприклад, дебіторській заборгованості до моменту проявлення її у грошовій формі.

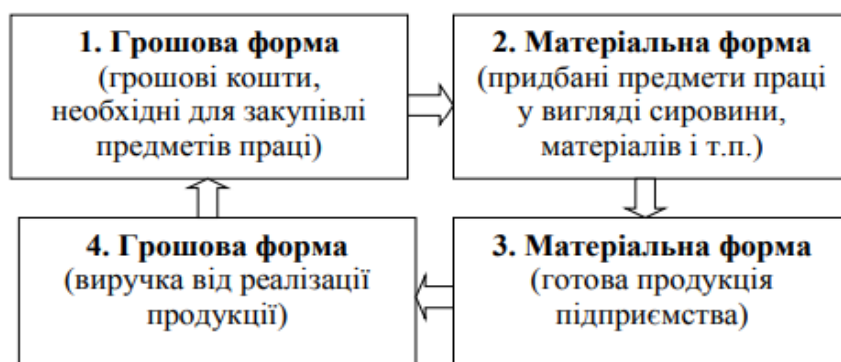

Рисунок 1.3 – Зміна форм оборотних активів в процесі операційного циклу
Джерело: сформовано автором на основі [1, 17, 24, 33]

На рисунку 1.4 нами узагальнено визначення сутності оборотних активів з урахуванням подвійної форми вираження цієї категорії.

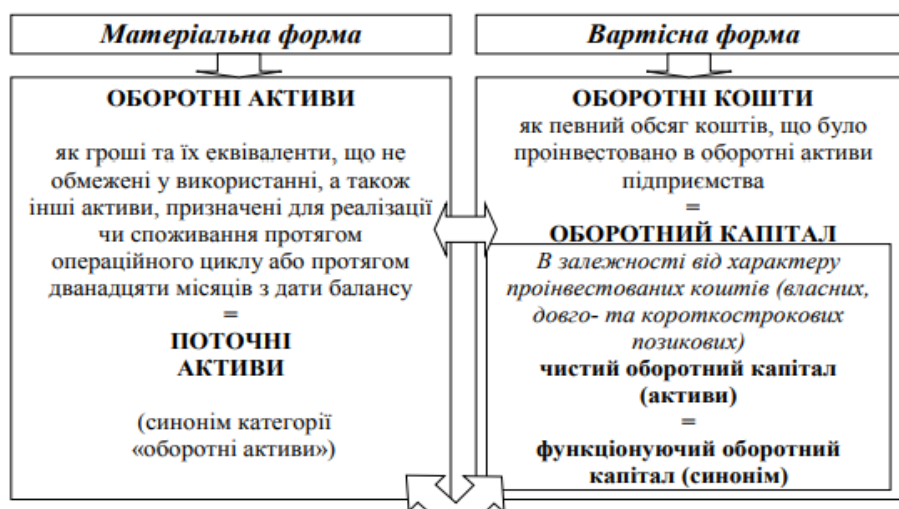

Рисунок 1.4 – Змістова характеристика категорії «оборотні активи»
Джерело: сформовано автором на основі [1, 17, 24, 33]

Так, виділяємо матеріальну форму оборотних активів та відмічаємо, що синонімом даної категорії можна вважати термін - поточні активи. Оборотні кошти представляють вартісну форму вираження та на практиці синонімічно можуть бути представлені як оборотних капітал. В залежності від способу фінансування виокремлюються такі категорії як чистий оборотний капітал або функціонуючи оборотний капітал підприємства. Оборотні активи на підприємстві здійснюють низку функцій, проте відмічаємо неоднозначність їх тлумачення. У таблиці 1.1. представлено функції та визначено їх сутнісні характеристики у відповідності до поглядів різних науковців.

Таблиця 1.1 – Функції оборотних активів у працях різних авторів

№ з/п	Назва функції	Автори, що дотримуються наведеного бачення змісту функції	Сутність функції
1.	Розрахунково-платіжна	Єпіфанова І. Ю., Джеджула В.В. [22], Arshad M. U., Bashir Z., Asif M., Shuja S. M., Hussain G. [23]	Обслуговування кругообігу матеріальних цінностей на стадіях придбання, виробництва та реалізації. При цьому рух оборотних виробничих фондів відображає оборот матеріальних чинників відтворення, а рух оборотних коштів - оборот грошей, платежів.
2.	Розрахункова	Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. [7]	Завершення кругообігу оборотних активів і перетворення оборотних коштів з товарної форми в грошову.
3.	Виробнича	Чуприна Х. М. [25], Колодізев О. М., Колодізева Т. О. [23], Khatamovna R. S.[23]	Забезпечення безперервності виробничого процесу та здійснення впливу на цей процес

Джерело: узагальнено автором на основі [7, 22, 23, 25]

На основі проведеного дослідження сутності категорії оборотні активи, визначення їх видів та функцій, доцільно розглядати особливості управління цими активами.

Основні визначення науковців щодо категорії управління оборотними активами із виділенням базових категорій згруповано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Визначення сутності поняття «управління оборотними активами підприємства»

Базові категорії	Визначення	Автор
Елементи	Сукупність відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів управління з метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства	Перезовова І., Павлова Г. [3]
Взаємозв'язки	Сукупність цілеспрямованих та згоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із використання сформованих методів, засобів, механізмів і фінансово-економічних інструментів аналізу, дослідження, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілення, формування, використання, контролювання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз та з метою підвищення рівня фінансової стійкості	Стратійчук В. [26]
Завдання	Формування необхідного обсягу оборотних активів, визначення структури джерел їх фінансування, що є одним із завдань фінансової політики підприємства	Канцедаль Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. [27]
Управлінські дії	Формування необхідного обсягу й складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їхнього фінансування	Комісарова Ю. А. [5]
Управлінські дії	Визначення обсягу і структури поточних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої та ефективної фінансової діяльності підприємства.	Сич О., Дзюба Н. [15]
Управлінські рішення	Обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо трьох основних напрямів: 1) управління дебіторською заборгованістю; 2) управління грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями; 3) управління запасами	Головко О.Г., Кольтюкова В.Д. [6]
Заходи	Комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення умов оптимізації та безперервного процесу збільшення їх обсягу, формування достатнього їх обсягу, раціональної структури й ефективної організації їх використання	Гаватюк Л. С., Захарчук І. О. [20]

Джерело: узагальнено автором на основі [3, 5, 6, 15, 20, 26, 27]

Більшість науковців сходяться на тому, що управління оборотними активами підприємства – це сукупність управлінських рішень, які спрямовані на формування достатнього обсягу оборотних активів для безперервного функціонування, обґрунтування джерел їхнього фінансування з урахуванням необхідності забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства та відповідного рівня його ліквідності та платоспроможності.

Отже, головною метою політики управління оборотними активами є визначення обсягу та формування такої структури оборотних активів на підприємстві, що у довгостроковому періоду забезпечує ефективну діяльність підприємства, в тому числі і фінансовому аспекті, за рахунок підбору оптимального співвідношення джерел їх фінансування.

На вибір типу політики управління впливає різноманіття об'єктів управління, тобто видів оборотних активів – сировина, запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти – це все має власні особливості, які мають враховуватись при формуванні системи управління як складовими оборотних активів, так і в цілому. Виділяють три типи політики управління оборотними активами підприємства. У таблиці 1.3. подано коротку характеристику цим типам. Варто зазначити, що типи політики враховують різні можливості отримання доходу у співвідношенні до рівня ризику. Необхідно розуміти, що вибір стратегій управління оборотними активами по різному впливає на ліквідність і рентабельність підприємства.

Для забезпечення високої ефективності управління оборотними активами на підприємствах різної форми власності, розмірів та специфіки діяльності використовують розрахункові методи аналізу. Зокрема, популярними є коефіцієнтні методи аналізу, аналітичні, нормування тощо.

Вагомою частиною оборотних активів на підприємстві частіш за все є запаси. Управління виробничими запасами підприємства має матеріально забезпечувати виробництво вчасно, в повному обсязі не заважаючи на мінливість зовнішнього середовища, а отже має бути гнучкою, динамічною та адаптивною.

Таблиця 1.3 – Загальна характеристика основних типів стратегій фінансового забезпечення та управління оборотними активами торгового підприємств

Назва політики	Політика формування оборотних активів			Політика фінансування оборотних активів	
Консервативна	Повне задоволення всіх поточних потреб, створення високих резервів страхових запасів			Припускає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу буде профінансована постійна частина і половина змінної частини оборотних активів. Частина, що залишилася, підлягає фінансуванню короткостроковим позиковим капіталом	
Резюме	Рз↓	Рн↓	ООА↓	ФС↑	Вф↑
Помірна (компромісна)	Повне задоволення поточних потреб, створення необхідних нормальних розмірів страхових запасів на випадок найбільш типових збоїв і неполадок			Власний і довгостроковий позиковий капітал спрямовується на фінансування постійної частини оборотних активів, тоді як змінна їх частина формується за рахунок короткострокового позикового капіталу	
Резюме	Рз↔	Рн↔	ООА↔	ФС↔	Вф↔
Агресивна	Мінімізація страхових резервів, у разі виникнення збоїв у здійсненні нормального ходу операційної діяльності можливі суттєві фінансові втрати			Власний капітал підприємства і довгострокові позикові кошти формують менше половини постійної частини оборотних активів, інша частина фінансується короткостроковими позиковими засобами	
Резюме	Рз↑	Рн↑	ООА↑	ФС↓	Вф↓

Умовні позначення: Рз - ризик, Рн - рентабельність, ООА - оборотність оборотних активів, ФС - фінансова стійкість, Вф - витрати на фінансування оборотних активів, ↑ - високий рівень прояву показника, ↓ - низький рівень прояву показника, ↔ - урівноваженість прояву характеристик показника.

Джерело: складено автором на основі [11, 18, 37, 41]

На основі проведеного дослідження можна сформулювати наступний алгоритм управління оборотними активами підприємства (рис. 1.5).

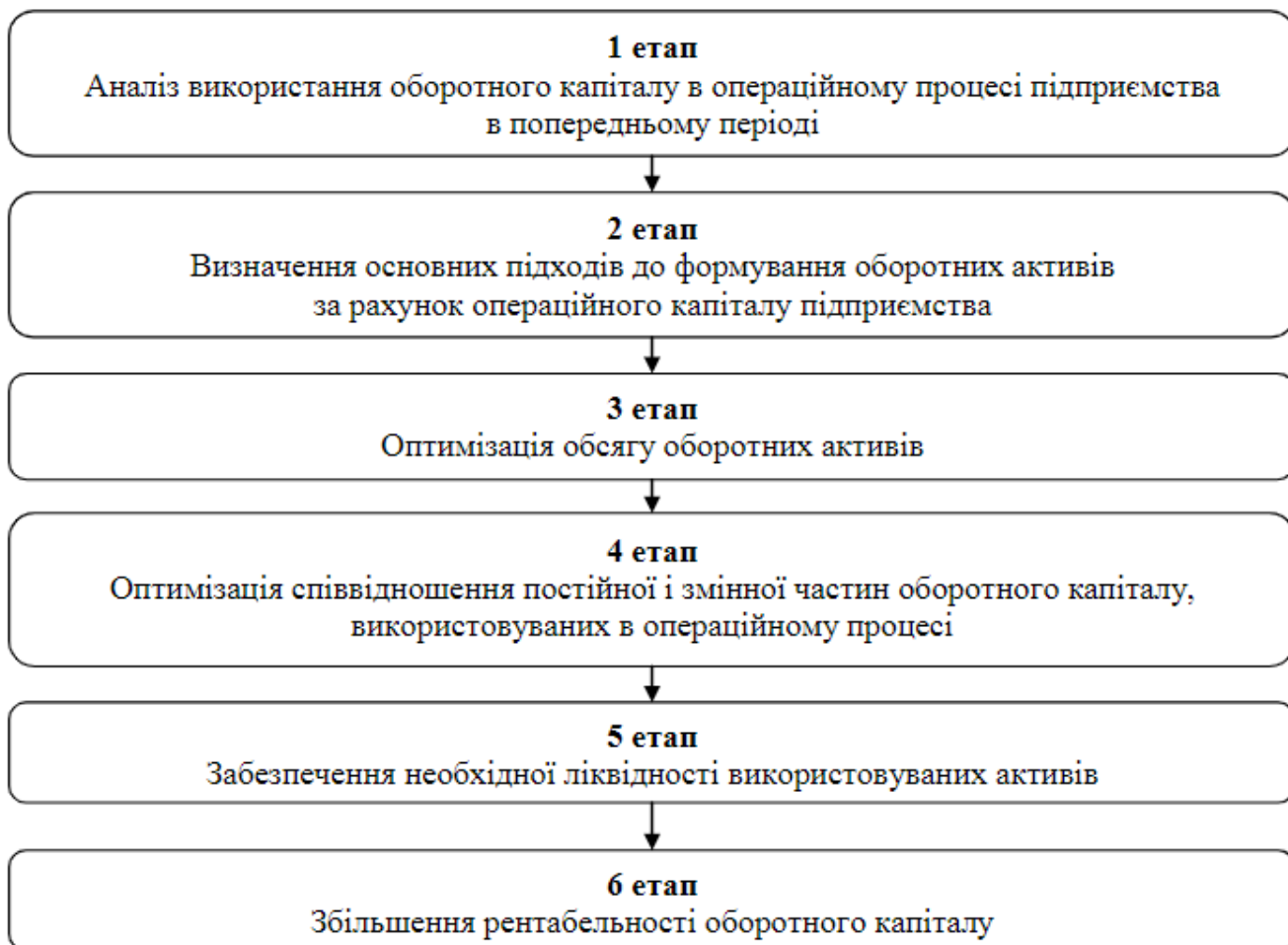

Рисунок 1.5 – Алгоритм фінансового забезпечення у системі управління оборотними активами підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [18, 20, 26, 29, 38]

Відтак, обсяги запасів на підприємстві мають бути економічно обґрунтованими, для цього великі підприємства використовують процедуру нормування оборотних активів. Це дозволяє в більшій мірі вирішити проблему дефіциту грошових коштів, мінімізувати витрати на придбання та утримання запасів, уникнення наднормативних обсягів та надлишку готової продукції.

Велику увагу на підприємствах приділяють вибору джерел фінансування оборотних активів. Важливою умовою при цьому є дотримання певних фінансових правил, зокрема дотримання паралельних строків фінансування, а також виконання певних співвідношень між різними частинами активу та пасиву балансу підприємства [4, 16].

Вважається дієвим варіантом, коли в обсязі фінансування оборотних активів переважають короткострокові позикові кошти. Наприклад, короткострокове кредитування, проектне фінансування, овердрафт тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі управління оборотними активами основну складність викликають значні обсяги необхідних фінансових ресурсів, пошук джерел їх фінансування та їх оптимальне співвідношення, різноманіття видів та підвидів оборотних активів. Проте ефективне управління оборотними активами відіграє визначальну роль в забезпеченні платоспроможності підприємства, прискоренні обороту капіталу та фінансової стійкості всього підприємства, що і буде оцінено і проаналізовано у наступних розділах роботи.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВ «АТБ-МАРКЕТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика торгового підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «АТБ-Маркет» входить до корпорації «АТБ», мережі торгових і виробничих підприємств, що протягом 2018-2022 років займають перші місця з товарообороту.

Центральний офіс знаходиться у місті Дніпро, Україна. Підприємство почало розвиватися у 1993 у вигляді мережі гастрономів, а вже у 1998 році отримало остаточну назву АТБ. Динаміка кількості магазинів за 2016-2021 роки наведено на рисунку 2.1.

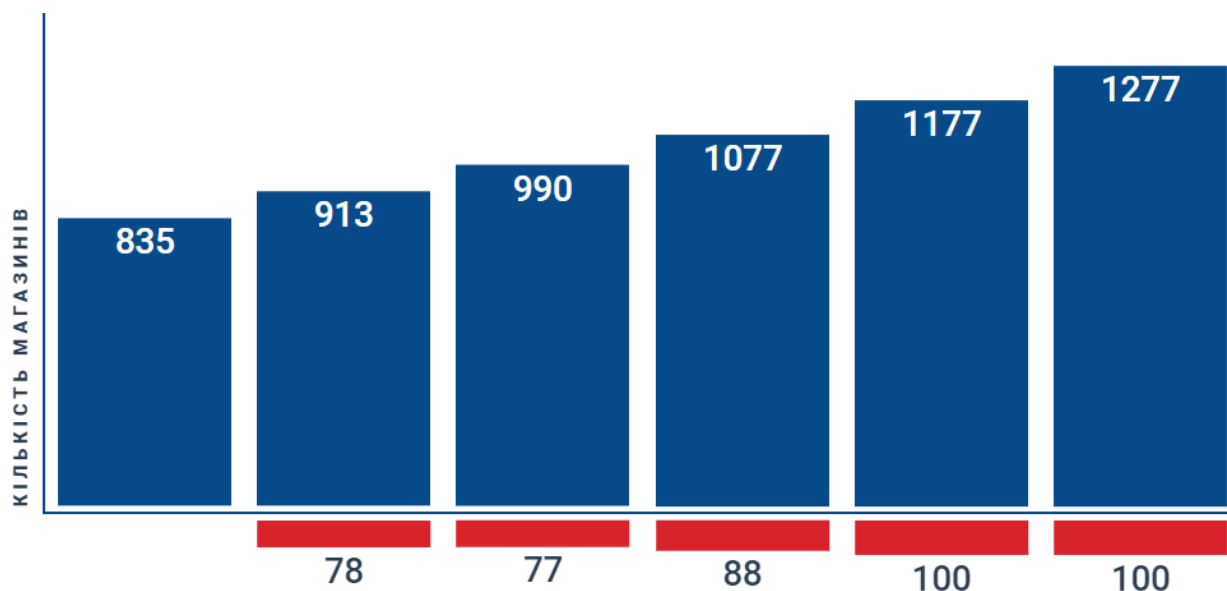

Рисунок 2.1 – Динаміка та приріст кількості магазинів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2016-2021 роки

Джерело: за матеріалами офіційного сайту www.atb.ua

Констатуємо, що за 25 років свого розвитку підприємство відкрило більше 1277 магазинів на території України, щороку відкриваючи від 80 до 100 магазинів. Політика підприємства полягає у придбанні у власність торгових площ, тобто формування власних необоротних активів.

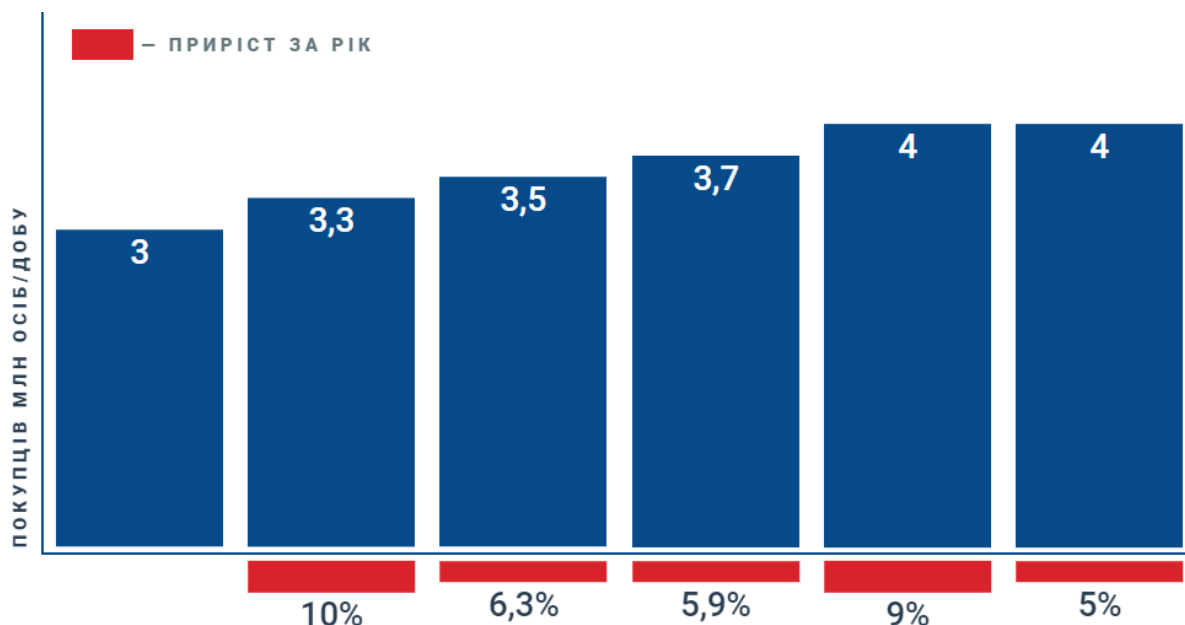

Рисунок 2.2 – Динаміка та приріст щоденної кількості покупців ТОВ «АТБ-Маркет» за 2016-2021 роки

Джерело: за матеріалами офіційного сайту www.atb.ua

Станом на кінець 2021 року щоденно магазини компанії відвідують більше 4 млн клієнтів на території всієї України. Власники компанії зазначають, що науково обґрунтовані підходи до формування маркетингової стратегії та логістики та якості продовольчих товарів, концентрація на задоволення вимог клієнтів у різних цінових категоріях дозволили підприємству отримати лідерські позиції як за кількістю покупців так і у галузі у цілому.

Слід відмітити, що до корпорації АТБ входять м'ясна фабрика «Фаворит Плюс» та кондитерська фабрика «Квітень». Саме така співпраця відбивається на формуванні кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги та розрахунках з учасниками, що буде оцінено далі.

В цілому ТОВ «АТБ-Маркет» забезпечує роботою 63,8 тис. працівників в Україні і є одним із більших роботодавців в Україні. Слід відмітити, що щороку зростає кількість працівників, що і наведено на рисунку 2.3.

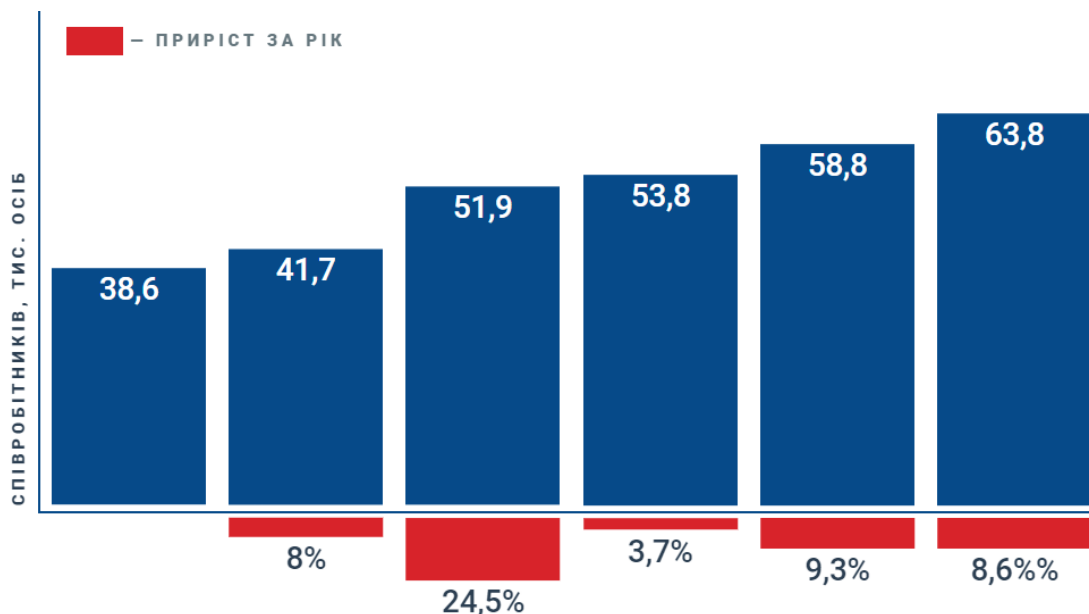

Рисунок 2.3 – Динаміка та приріст кількості співробітників ТОВ «АТБ-Маркет» за 2016-2021 роки

Джерело: за матеріалами офіційного сайту www.atb.ua

ТОВ «АТБ-Маркет» є одним з найбільших платників податків в Україні.

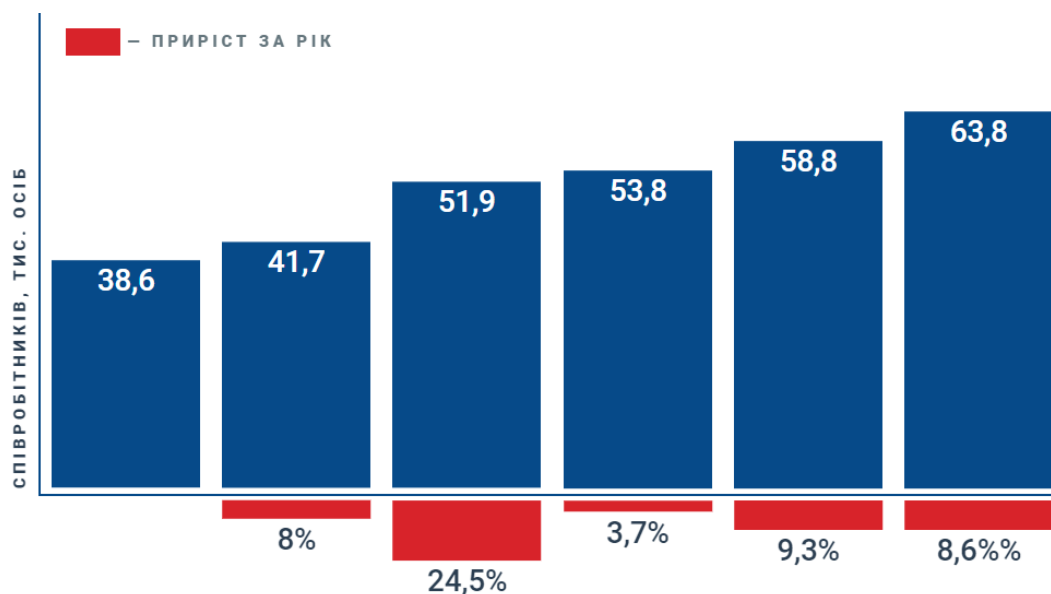

Рисунок 2.3 – Динаміка та приріст кількості співробітників ТОВ «АТБ-Маркет» за 2016-2021 роки

Джерело: за матеріалами офіційного сайту www.atb.ua

Розглянувши основні організаційно-правові аспекти діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» перейдемо до аналізу його основних фінансово-економічних показників діяльності. Слід відмітити, що на офіційному сайті розміщено фінансову звітність підприємства відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, сама вона стала основою для аналізу.

У таблиці 2.1 наведено складові активу балансу за 2019-2021 роки.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників активу балансу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
Незавершені капітальні інвестиції	79 797	79 460	81 573	-337	2 113
Основні засоби:	6 003 331	8 281 917	20 908 841	2 278 586	12 626 924
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	0	50	50	50	0
Інші фінансові інвестиції	10	10	10	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	134	0	0	-134	0
Відстрочені податкові активи	46 464	65 819	72 971	19 355	7 152
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	6 129 736	8 427 256	21 063 445	2 297 520	12 636 189
Запаси	4 622 709	5 011 855	6 423 708	389 146	1 411 853
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 906 625	6 594 185	4 387 421	687 560	-2 206 764
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	12 826	61 179	87 285	48 353	26 106
Інша поточна дебіторська заборгованість	170 538	170 414	183 950	-124	13 536
Гроші та їх еквіваленти	2 805 623	3 599 527	3 506 283	793 904	-93 244
ОБОРОТНІ АКТИВИ	13 518 321	15 437 160	14 588 647	1 918 839	-848 513
БАЛАНС	19 648 057	23 864 416	35 652 092	4 216 359	11 787 676

Джерело: систематизовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

В активі звіту про фінансовий стан розміщена інформація про необоротні та оборотні активи підприємства. Стрімкий розвиток підприємства не міг не відзначитись на вартості активів. Так, за 2019-2021 роки вартість активів зросла на 11,7 млрд. грн за рахунок зростання як необоротних активів так і оборотних. Вартість необоротних активів за рахунок основних засобів зросла на 126 млрд. грн і станом на кінець 2021 року становить більше 20 млрд. грн. Серед інших статей слід відмітити незавершені капітальні інвестиції та відстрочені податкові активи.

Відповідно до теми дослідження нас цікавить зміни у оборотних активах. Порівняно з 2019 роком сума оборотних активів збільшилась на 1 млрд. грн. У складі оборотних активів збільшилась сума запасів за 2019-2021 роки на 1,89 млрд грн та залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку на 700 млн. грн. У той же час на 1,6 млрд. грн зменшилась сума дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги.

У відсотковому вимірі наступні елементи активів ТОВ «АТБ-Маркет» здійснювали стимулюючий вплив на розмір загальної суми:

- запаси (+38,96%);
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (+580,53%);
- інша поточна дебіторська заборгованість (+7,86%);
- грошові кошти (+24,97%);
- незавершені капітальні інвестиції (+2,23%);
- основні засоби: (+248,29%);
- довгострокові фінансові інвестиції (+50 тис. грн.);
- відстрочені податкові активи (+57,05%).

У той же час негативно вплинуло на суму такі елементи активів ТОВ «АТБ-Маркет»:

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (-25,72%);
- довгострокова дебіторська заборгованість (-100%).

Графічне відображення динаміки активів підприємства за 2019-2021 роки наведено на рисунку 2.5.

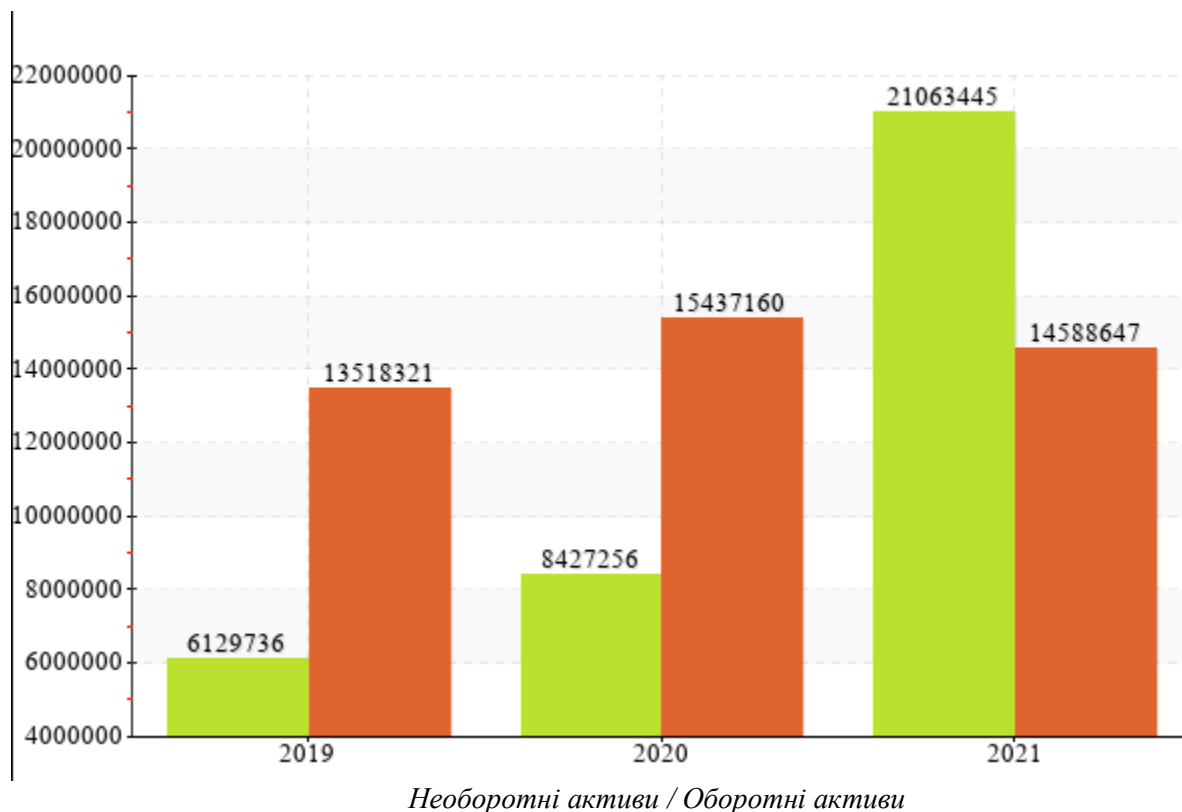

Рисунок 2.5 – Графічне відображення динаміки необоротних і оборотних активів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Слід відмітити, що сума оборотних і необоротних активів із року у рік збільшується, проте цікаво дослідити структуру активів підприємства. Так, якщо у 2019 році на оборотні активи припадало 13,5 млрд. грн та 6,1 млрд. грн на необоротні, то у 2021 році ситуація кардинально змінилась: оборотні активи складають 14,5 млрд. грн та 21,1 млрд. грн – необоротні. Тобто констатуємо зміну структури активів підприємства, що відображено у таблиці 2.2 та проілюстровано на рисунку 2.6.

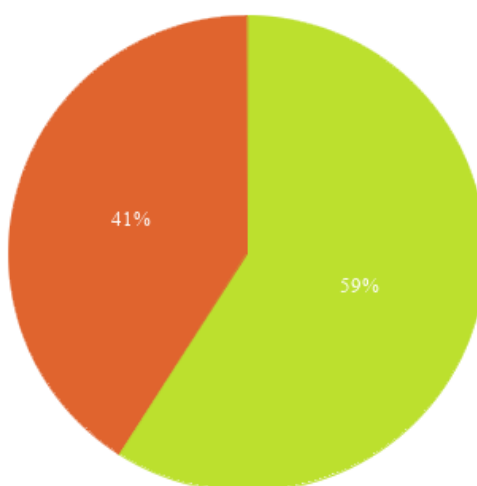
Так, якщо у 2019 році на необоротні активи припадало 31% у структурі активів, то у 2020 році питома вага підвищилась до 35%, а у 2021 році до 59%, що пов'язано з відкриттям нових магазинів мережі АТБ. Крім того, збільшення питомої ваги необоротних активів негативно впливає на ліквідність балансу та платоспроможність підприємства, що є одних із факторів оцінки ефективності управління оборотними активами.

Таблиця 2.2 – Динаміка питомої ваги показників активу балансу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, %

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Незавершені капітальні інвестиції	0,41	0,33	0,23	-0,08	-0,1	-0,18
Основні засоби:	30,55	34,7	58,65	4,15	23,95	28,1
Відстрочені податкові активи	0,24	0,28	0,2	0,04	-0,08	-0,04
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	31,2	35,31	59,08	4,11	23,77	27,88
Запаси	23,53	21	18,02	-2,53	-2,98	-5,51
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	30,06	27,63	12,31	-2,43	-15,32	-17,75
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,07	0,26	0,24	0,19	-0,02	0,17
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,87	0,71	0,52	-0,16	-0,19	-0,35
Гроші та їх еквіваленти	14,28	15,08	9,83	0,8	-5,25	-4,45
ОБОРОТНІ АКТИВИ	68,8	64,69	40,92	-4,11	-23,77	-27,88
БАЛАНС	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

У структурі оборотних активів відбулись також зміни. Зменшилась питома вага майже всіх статей оборотних активів.

Оборотні активи / необоротні активи

Рисунок 2.6 – Питома вага необоротних і оборотних активів ТОВ «АТБ-Маркет» у 2021 році, %

Джерело: побудовано на основі таблиці 2.2 за 2021 рік

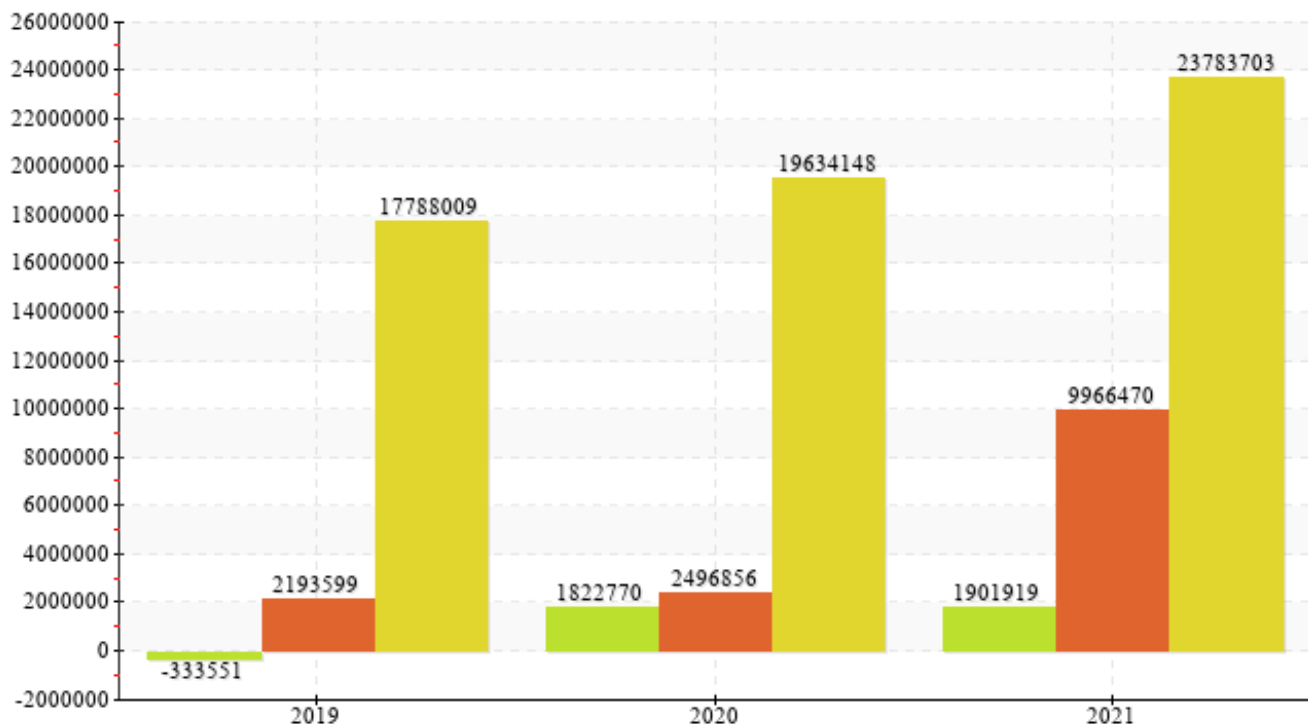
Питома вага дебіторської заборгованості знизилась з 30% до 12,3%, запасів з 23,5% до 18%, а грошових коштів та їх еквівалентів з 14,28 до 9,83%. На наше особисте переконання такі значні зміни у динаміці пояснюється обраною агресивною стратегією розвитку підприємства.

Наділі розглянемо джерела формування оборотних та необоротних активів підприємства за 2019-2021 роки (таблиця 2.3 та рисунок 2.7).

Таблиця 2.3 – Динаміка показників пасиву балансу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Зареєстрований (пайовий) капітал	500	99 303	9 930	98 803	-89 373
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-334 051	1 723 467	1 891 989	2 057 518	168 522
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	-333 551	1 822 770	1 901 919	2 156 321	79 149
Інші довгострокові зобов'язання	2 193 599	2 496 856	9 966 470	303 257	7 469 614
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	2 193 599	2 496 856	9 966 470	303 257	7 469 614
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	12 255 630	13 429 955	15 736 054	1 174 325	2 306 099
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	186 286	334 113	335 685	147 827	1 572
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	227 063	304 605	355 442	77 542	50 837
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	5 081 943	5 513 374	7 303 913	431 431	1 790 539
Поточні забезпечення	1 656	941	1 699	-715	758
Доходи майбутніх періодів	9	15	15	6	0
Інші поточні зобов'язання	35 422	51 160	50 895	15 738	-265
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	17 788 009	19 634 148	23 783 703	1 846 139	4 149 555
Баланс	19 648 057	23 864 416	35 652 092	4 216 359	11 787 676

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Власний капітал / Довгострокові зобов'язання / Короткострокові зобов'язання

Рисунок 2.7 – Графічне відображення динаміки власного капіталу та зобов'язань ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Відмічаємо суттєві зміни у джерелах фінансування підприємства. Так, якщо у 2019 році підприємство повністю фінансувалось за рахунок зобов'язань через від'ємне значення суми власного капіталу (непокритий збиток минулих періодів у 333 млн грн), то у 2021 році 9,9 млрд. грн припадає на довгострокові зобов'язання і 1,9 млрд. грн на власний капітал. Відмічаємо, що довгострокові зобов'язання представлено довгостроковою зворотною фінансовою допомогою власників корпорації АТБ для подальшого динамічного зростання мережі супермаркетів. Що стосується поточних зобов'язань, то слід відмітити зростання поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи і послуги на 3,5 млрд. грн до 15,7 млрд. грн. Крім того значно зросли зобов'язання по розрахунках з учасниками з 5,08 до 7,3 млрд. грн. Всі інші статті несуттєво вплинули на збільшення загальної суми поточних зобов'язань.

Підсумовуючи, зазначимо, що найбільш важливими факторами підвищення суми джерел фінансування ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рік були:

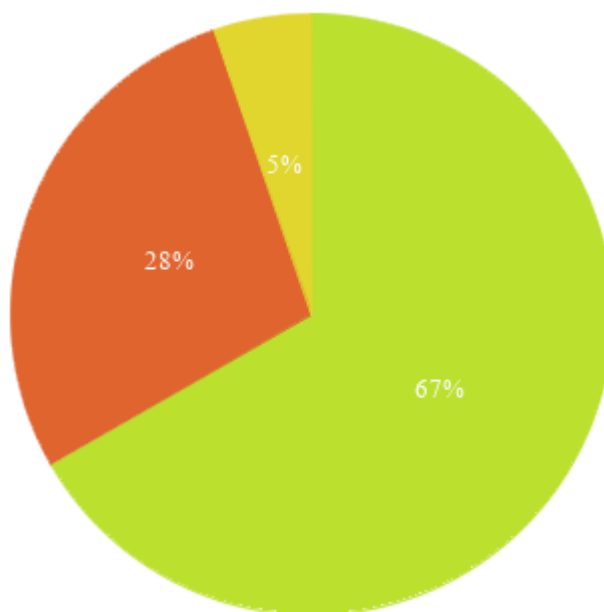
- нерозподілений прибуток (+2 226 040 тис. грн.);
- інші довгострокові зобов'язання (+354,34%);
- поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (+28,4%);
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (+80,2%);
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці (+56,54%); поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками (+43,72%); інші поточні зобов'язання (+43,68%).

Відповідно змінилась і структура джерел фінансування підприємства.

Таблиця 2.4 – Динаміка структури пасиву балансу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Зареєстрований (пайовий) капітал	0	0,08	0,03	0,42	-0,39	0,03
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	0	7,22	5,31	7,22	-1,91	5,31
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	0	7,30	5,33	7,64	-2,31	5,33
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	11,16	10,46	27,95	-0,7	17,49	16,79
Поточна заборгованість за товари, роботи, послуги	62,38	56,28	44,14	-6,1	-12,14	-18,24
Поточна заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,95	1,4	0,94	0,45	-0,46	-0,01
Поточна заборгованість за розрахунками з оплати праці	1,16	1,28	1	0,12	-0,28	-0,16
Поточна заборгованість за розрахунками з учасниками	25,86	23,1	20,49	-2,76	-2,61	-5,37
Поточні забезпечення	0,01	0	0	-0,01	0	-0,01
Інші поточні зобов'язання	0,18	0,21	0,14	0,03	-0,07	-0,04
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	90,53	82,24	66,71	-8,26	-15,56	-23,82
Баланс	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Власний капітал / Довгострокові зобов'язання / Короткострокові зобов'язання

Рисунок 2.8 – Графічне відображення структури зобов'язань ТОВ «АТБ-Маркет» у 2021 році, %

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

У структурному вимірі зміни у джерелах фінансування є позитивними. Так, питома вага власного капіталу збільшилась до 7,64 у 2020 році, а питома вага довгострокових зобов'язань до 27,95% у 2021 році. Слід констатувати, що підприємство є залежним від зовнішніх джерел фінансування, але це пов'язано зі специфікою ритейлу, коли виробникам продукції надаються площі супермаркетів для продажу продукції. Саме цим пояснюється велика питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги (62% у 2019 році та 44% у 2021 році). Крім того, продукція власного виробництва, тобто торгових марок, що входять до концерну «АТБ» зумовлює кредиторську заборгованість по розрахунках з учасниками на рівні 20-25% за весь період дослідження. Більш детально залежність від зовнішніх джерел фінансування ми оцінено при розгляді показників фінансової стійкості.

Проте, незважаючи на суттєву залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, фінансові результати є позитивними, що і відображено у таблиці 2.5

Таблиця 2.5 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	77 845 630	104 910 343	123 864 393	27 064 713	18 954 050
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	56 781 887	79 560 701	92 747 990	22 778 814	13 187 289
Валовий прибуток (збиток)	21 063 743	25 349 642	31 116 403	4 285 899	5 766 761
Інші операційні доходи	614 552	822 854	735 054	208 302	-87 800
Адміністративні витрати	2 955 127	3 428 695	4 325 613	473 568	896 918
Витрати на збут	14 005 178	16 413 463	18 968 340	2 408 285	2 554 877
Інші операційні витрати	341 789	255 046	484 528	-86 743	229 482
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	4 376 201	6 075 292	8 072 976	1 699 091	1 997 684
Дохід від участі в капіталі	347 814	27 146	101 779	-320 668	74 633
Інші фінансові доходи	647 891	721 077	135 000	73 186	-586 077
Фінансові витрати	2 011 987	1 461 512	1 269 616	-550 475	-191 896
Інші витрати	2 784	3 880	7 929	1 096	4 049
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	3 357 135	5 358 123	7 032 210	2 000 988	1 674 087
Витрати (дохід) з податку на прибуток	604 781	952 686	1 263 544	347 905	310 858
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	2 752 354	4 405 437	5 768 666	1 653 083	1 363 229

Джерело: побудовано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Констатуємо річну позитивну динаміку фінансових результатів діяльності підприємства. Так, чистий дохід від реалізації продукції щороку зростає на 20

млрд. грн і станом на кінець 2021 року становить більше 123,6 млрд. грн. Валовий прибуток при цьому складає 31,1 млрд грн у 2021 році на противагу 21 млрд. грн у 2019 році. Менш суттєвими темпами зростають адміністративні витрати і витрати на збут. Так, витрати на збут збільшились з 14 до 18,9 млрд. грн, а адміністративні витрати з 2,9 до 4,3 млрд. грн.

Фінансовий результат від операційної діяльності також позитивний і щороку зростає майже на 2 млрд. грн. Витрати зі сплати податку на прибуток зросли майже у двічі. З 604 млн. грн у 2019 році до 1263 млн. грн у 2021 році. Чистий фінансових результат зріс з 2,7 млрд грн у 2019 році до 5,76 млрд. грн у 2021 році. Як ми відмічали раніше, частина чистого прибутку спрямовується на поповнення власного капіталу, частина вилучається засновникам, а частина іде на реалізацію соціальних проектів. В цілому слід відмітити позитивну динаміку розвитку ключових фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АТБ-маркет» за 2019-2021 роки. Надалі оцінимо ефективність фінансового менеджменту в управлінні оборотними активами та проведемо аналіз фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства.

2.2 Оцінка ефективності фінансового забезпечення та управління оборотними активами ТОВ «АТБ-маркет»

Розглядаючи питання формування політики управління оборотними активами у першому розділі роботи нами відмічалось, що одним із етапів є забезпечення необхідної ліквідності та підтримка рентабельності оборотних активів. Відповідно потім обирається консервативна, помірна чи агресивна політика управління.

Почнемо з аналізу динаміки чистих активів та загальної ліквідності балансу. Відмічаємо значні зміни у динаміці чистих активів підприємства. Оскільки сума активів у 2019 році є меншою за зобов'язання, то і показник чистих активів є від'ємним і складає 333 млн. грн. Це означає, що власники підприємства повинні знайти відповідні кошти для покриття всіх зобов'язань.

Проте завдячуючи прибутковій діяльності і відповідно збільшенню власного капіталу у 2020-2021 роках ТОВ «АТБ-Маркет» має позитивне сальдо чистих активів у розмірі 1,8 та 1,9 млрд. грн.

Таблиця 2.6 – Динаміка чистих активів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Необоротні активи	6 129 736	8 427 256	21 063 445	2 297 520	12 636 189
Оборотні активи	13 518 321	15 437 160	14 588 647	1 918 839	-848 513
Довгострокові зобов'язання	2 193 599	2 496 856	9 966 470	303 257	7 469 614
Короткострокові зобов'язання	17 788 009	19 634 148	23 783 703	1 846 139	4 149 555
Всього чистих активів	-333 551	1 822 770	1 901 919	2 156 321	79 149

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Надалі оцінимо ліквідність балансу підприємства (таблиця 2.7) та проаналізуємо часткові показники ліквідності (таблиця 2.8), які для наглядності відображено на рисунку 2.9.

Таблиця 2.8 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	0,76	0,79	0,61	0,03	-0,18	-0,15
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5	0,53	0,34	0,03	-0,19	-0,16
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,16	0,18	0,15	0,02	-0,03	-0,01
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,34	0,35	0,2	0,01	-0,15	-0,14

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

За результатами проведених розрахунків з одного боку актив балансу не можна вважати достатньо ліквідним протягом періоду дослідження, оскільки найбільш ліквідними активами не перекривається поточна кредиторська заборгованість.

Таблиця 2.7 – Оцінка ліквідності балансу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +, –	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
A1 (грошові кошти і поточні фінансові інвестиції)	2 805 623	3 599 527	3 506 283	793 904	-93 244
A2 (короткострокова дебіторська заборгованість)	6 089 989	6 825 778	4 658 656	735 789	-2 167 122
A3 (запаси, поточні біологічні активи, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів)	4 622 709	5 011 855	6 423 708	389 146	1 411 853
A4 (необоротні активи)	6 129 736	8 427 256	21 063 445	2 297 520	12 636 189
П1 (поточна кредиторська заборгованість)	17 752 578	19 582 988	23 732 793	1 830 410	4 149 805
П2 (короткострокові кредити банків, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання)	35 431	51 175	50 910	15 744	-265
П3 (довгострокові зобов'язання і забезпечення)	2 193 599	2 496 856	9 966 470	303 257	7 469 614
П4 (власний капітал та інше)	-333 551	1 822 770	1 901 919	2 156 321	79 149
A1-П1	-14 946 955	-15 983 461	-20 226 510	-1 036 506	-4 243 049
A2-П2	6 054 558	6 774 603	4 607 746	720 045	-2 166 857
A3-П3	2 429 110	2 514 999	-3 542 762	85 889	-6 057 761
A4-П4	6 463 287	6 604 486	19 161 526	141 199	12 557 040
ΔАП1 = A1-П1	-14 946 955	-15 983 461	-20 226 510	-1 036 506	-4 243 049
ΔАП2=A2-П2 + ΔАП1	-8 892 397	-9 208 858	-15 618 764	-316 461	-6 409 906
ΔАП3=A3-П3 + ΔАП2	-6 463 287	-6 693 859	-19 161 526	-230 572	-12 467 667
ΔАП4=A4-П4 + ΔАП3	0	-89 373	0	-89 373	89 373

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Проте з іншого боку, специфіка роботи з кредиторами у системі ритейлу передбачає, що у випадку не реалізації продукції протягом періоду придатності до користування вона може бути повернута виробнику без сплати відповідних штрафних платежів з частковим поверненням коштів. Тому для того, щоб зробити остаточний висновок про ліквідність балансу потрібно чітко структурувати кредиторську заборгованість по укладених контрактах. Оскільки подібні контракти є комерційною таємницею, нам не вдалося здійснити подібний аналіз, проте з особистого спілкування з менеджерами на таку кредиторську заборгованість припадає більше 80% контрактів, що значно полегшує підприємству проведення розрахунків за рахунок коштів на розрахункових рахунках у банківських установах.

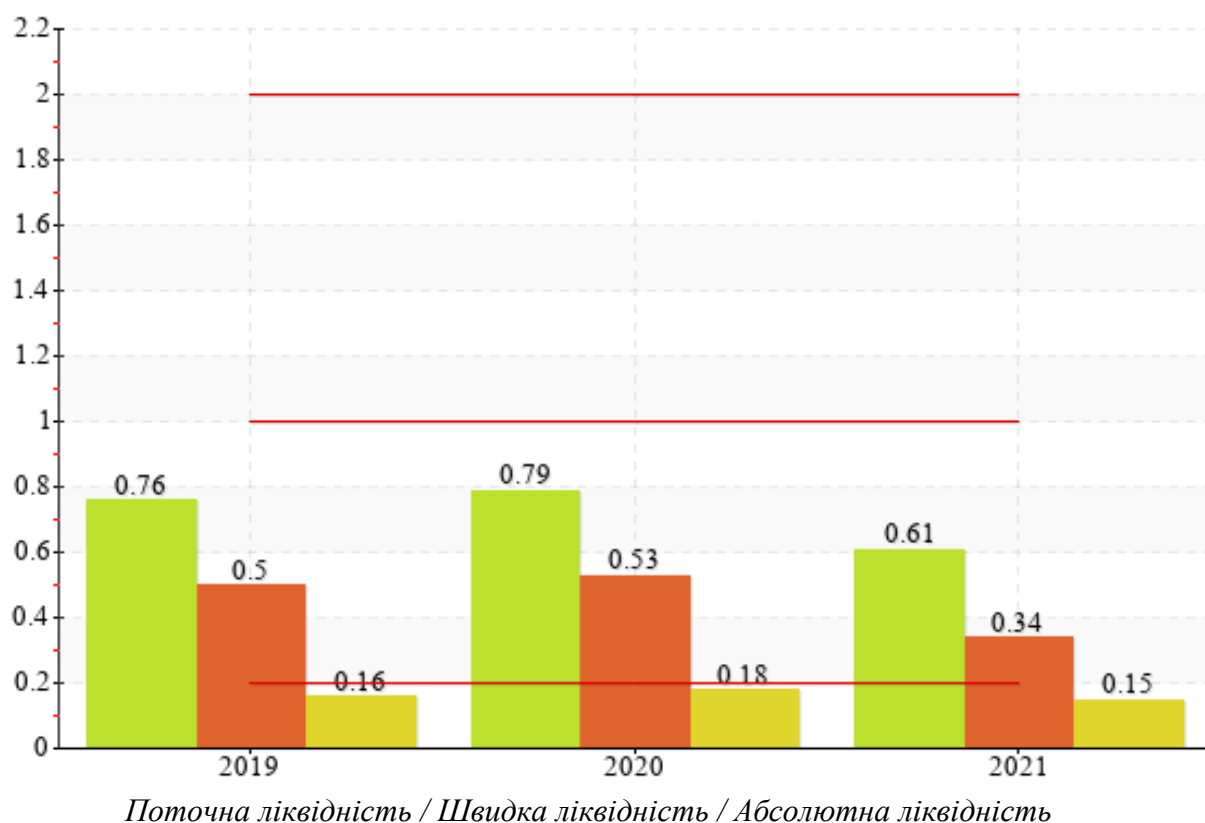

Рисунок 2.9 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Можна спрогнозувати, що ліквідність балансу завдячуючи виваженій політиці фінансового менеджменту гарантована як у короткостроковій так і у довгостроковій перспективі.

Розглядаючи часткові показники ліквідності слід відмітити, що коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходиться в межах 0,15-0,2 за весь період дослідження, що відповідає теоретично-рекомендованому значенню. Тобто на дату складання звітності, на одну гривню найбільш термінових зобов'язань припадає 15 копійок грошових коштів. Показники швидкої та поточної ліквідності не відповідають теоретично-рекомендованим значенням, причому мають негативну динаміку у 2021 році по відношенню до 2019 та 2020 року. Це пов'язано зі збільшенням питомої ваги необоротних активів у структурі активів підприємства. Заслуговує на увагу показник співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості. При нормативному значенні одиниця, станом на кінець 2021 року на одну гривню кредиторської заборгованості припадає 20 копійок дебіторської, і це значення є найменшим за весь період дослідження.

У таблиці 2.9 представлено основні показники платоспроможності, що ґрунтується на достатності грошового потоку.

Таблиця 2.9 – Динаміка показників платоспроможності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Загальний ступінь платоспроможності, міс.	3,08	2,53	3,27	-0,55	0,74	0,19
Коефіцієнт заборгованості за позиками та кредитами банків, міс.	0	0	0	0	0	0
Коефіцієнт заборгованості за кредиторською заборгованістю, міс.	2,74	2,24	2,3	-0,5	0,06	-0,44
Коефіцієнт покриття відсотків	2,67	4,67	6,54	2	1,87	3,87

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Так, ТОВ «АТБ-Маркет» станом на кінець 2021 року потрібно 3,27 місяця для погашення короткострокової та довгострокової заборгованості підприємства за рахунок грошових надходжень. Для торгового підприємства це є доволі високим показником, зважаючи на терміновість зобов'язань. Нажаль динаміка цього показника є негативною.

Коефіцієнт заборгованості за позиками і кредитами дорівнює 0, оскільки на дату складання звітності у звіті про фінансовий стан відсутні банківські позики. Хоча в процесі господарської діяльності підприємство користується овердрафтом, про що свідчать фінансові витрати за користування позиковими коштами. Коефіцієнт заборгованості за кредиторською заборгованістю станом на кінець 2021 року дорівнює 2,3, тобто потрібно 2 місяці і 9 днів для погашення короткострокової заборгованості. Коефіцієнт покриття відсотка говорить про те, що у товариства є 6,54 гривні прибутку до сплати податків для сплати відсотків за користування позиковими коштами.

Як зазначалось раніше, для визначення стратегії фінансового забезпечення та управління оборотними активами доцільно провести аналіз рентабельності, основні з яких (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів) відображені у таблиці 2.10 та проілюстровані на рисунку 2.10.

Розглянемо характеристику основних показників рентабельності. Так, у 2020-2021 році кожна гривня вкладена в активи підприємства забезпечує 20 копійок чистого прибутку, що є достатнім показником. Рентабельність власного капіталу взагалі захмарна. Так, якщо у 2020 році кожна гривня власного капіталу дає 5,9 грн прибутку, то у 2021 році тільки 3 гривні. Таке високе значення пояснюється як збільшенням сум чистого прибутку, так і незначними сумами власного капіталу порівняно з іншими джерелами фінансування. Цим також пояснюється і незначний період окупності власного капіталу на рівні 62 днів у 2020 році та 120 днів у 2021 році.

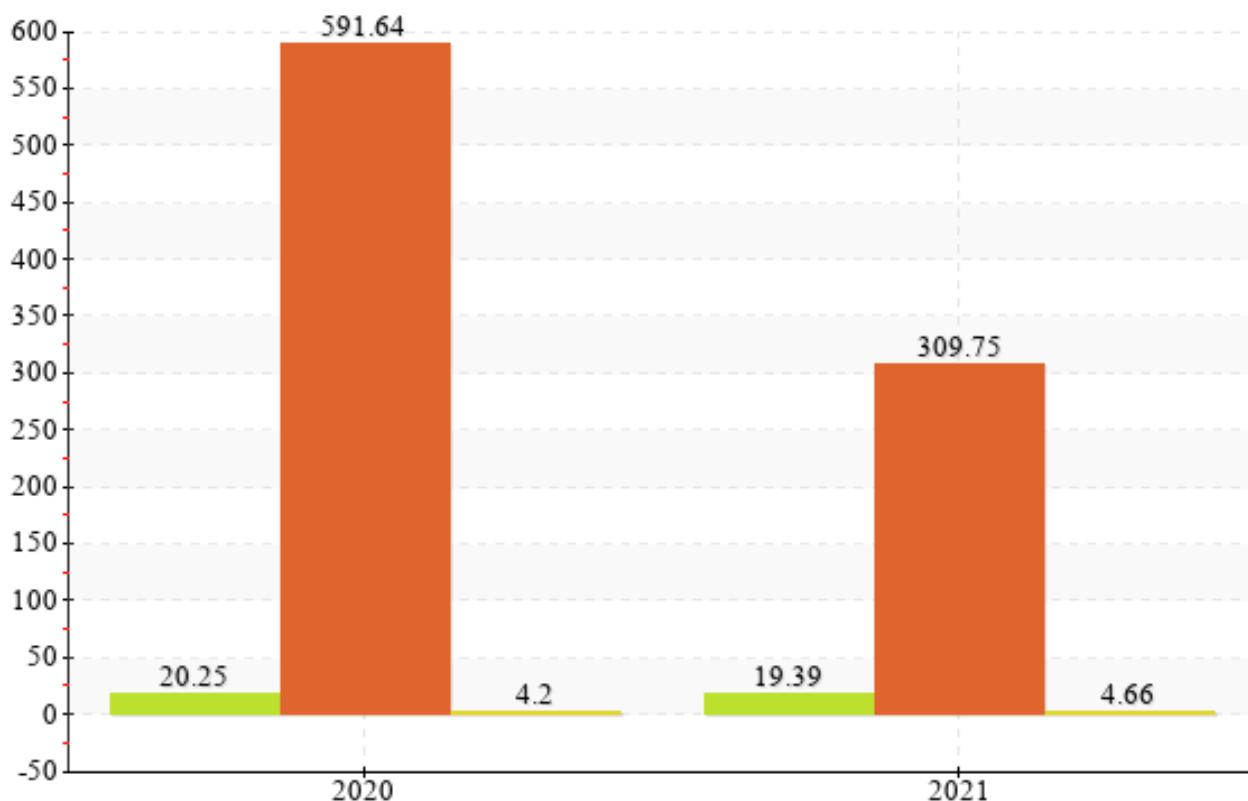
Рентабельність реалізації за валовим прибутком складає у середньому 25 копійки на 1 гривню валового прибутку за 2019-2021 роки. Виходячи з цього, ми

можемо прорахувати середню націнку на продукцію у торгівельній мережі на рівні 25%. Якщо врахувати всі операційні витрати, то рівень рентабельності зменшується до 6 копійок прибутку, а врахувавши фінансові доходи і витрати з податком на прибуток зменшується до 4,66 грн на 100 гривень чистого доходу від реалізації, і цей показник є найвищим за 2019-2021 роки: 3,54 у 2019 та 4,2 у 2020 році.

Таблиця 2.10 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Рентабельність (пасивів) активів (чистий прибуток в чисельнику), %	-	20,25	19,39	-	-0,86	-
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТ в чисельнику), %	-	31,35	27,9	-	-3,45	-
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТДА в чисельнику), %	-	31,35	27,9	-	-3,45	-
Рентабельність власного капіталу, %	-	591,64	309,75	-	-281,89	-
Рентабельність виробничих фондів, %	-	61,68	39,52	-	-22,16	-
Рентабельність продажів за валовим прибутком (валова маржа), %	27,06	24,16	25,12	-2,9	0,96	-1,94
Рентабельність продажів за операційним прибутком (операційна маржа), %	5,62	5,79	6,52	0,17	0,73	0,9
Рентабельність продажів за чистим прибутком (чиста маржа), %	3,54	4,2	4,66	0,66	0,46	1,12
Операційна рентабельність витрат, %	5,91	6,1	6,93	0,19	0,83	1,02
Коефіцієнт реінвестування, %	-	46,7	2,92	-	-43,78	-
Коефіцієнт стійкості економічного зростання, %	-	112,88	8,86	-	-104,02	-
Період окупності активів	-	4,94	5,16	-	0,22	-
Період окупності власного капіталу	-	0,17	0,32	-	0,15	-

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Рентабельність активів / Рентабельність власного капіталу / Рентабельність продажів

Рисунок 2.9 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Високі значення коефіцієнту реінвестування говорять про значну частку чистого прибутку, що була вкладено у розвиток підприємства. Так, у 2020 році 46,7 чистого прибутку було спрямовано на поповнення власного капіталу та через механізм нерозподіленого прибутку. У 2021 році цей показник значно зменшився і складає лише 2,92%, проте засновниками підприємства було внесено більше 9 млрд. грн довгострокової фінансової допомоги на розвиток. Період окупності активів складає близько 5 років у 2020 та 2021 році. Тобто за рахунок чистого прибутку підприємство протягом п'яти років може сформувати активи.

В цілому слід відмітити високу ефективність управління оборотними активами підприємства, проте для більш детального аналізу розглянемо показники ділової активності та фінансової стійкості.

2.3 Оцінка фінансової стійкості та ділової активності ТОВ «АТБ-Маркет»

Слід відмітити, що показники ділової активності також впливають на оцінку фінансового забезпечення та ефективності управління оборотними активами, оскільки дають оцінку фінансовому менеджменту з точки зору управління грошовими потоками і здатності швидко реагувати на зміни у надходженні грошових коштів від дебіторів та відповідної оплати кредиторам.

Оскільки для розрахунків використовується середнє значення показників за певний період, ми можемо прорахувати показники ділової активності за 2020-2021 роки, що і наведено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Динаміка показників ділової активності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Показники	Рік		Абсолютні відхилення, +, – 2021/2020
	2020	2021	
Оборотність власного капіталу, обороти	140,89	66,51	-74,38
Оборотність активів, коефіцієнт трансформації, обороти	4,82	4,16	-0,66
Фондовіддача, обороти	14,69	8,49	-6,2
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обороти	7,25	8,25	1
Період одного обороту оборотних активів, днів	49,68	43,63	-6,05
Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	16,52	16,22	-0,3
Період одного обороту запасів, днів	21,8	22,19	0,39
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	16,25	21,57	5,32
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	22,16	16,69	-5,47
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, обороти	4,26	4,28	0,02
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	84,46	84,06	-0,4
Період операційного циклу, днів	43,96	38,88	-5,08

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

В цілому слід відмітити позитивну динаміку показників по ТОВ «АТБ-Маркет» за 2020-2021 роки.

Так, знижується оборотність власного капіталу та активів підприємства на 74 та 0,66 оборотів відповідно. Проте за рахунок значної зміни у структурі активів оборотність оборотних активів підприємства підвищилась з 49 до 43 днів відповідно за 2020-2021 роки. Оборотність запасів знаходиться на рівні 22 днів. Тобто повне оновлення складських запасів підприємства відбувається за 22 дні. Підвищується оборотність дебіторської заборгованості, а період її інкасації, тобто повної оплати зменшився з 22 днів у 2020 році до 16 днів у 2021 році. Період погашення кредиторської заборгованості залишається на рівні 84 днів, тобто протягом 845 днів підприємство повністю розраховується з кредиторами. Заслуговує на увагу зменшення періоду операційного циклу на підприємстві на 5 днів з 44 до 39 днів, що свідчить про підвищення ефективності менеджменту в управлінні грошовими потоками і активами підприємства.

Оскільки підприємство за попередніми розрахунками повністю залежне від зовнішніх джерел фінансування у фінансуванні оборотних активів, необхідно розглянути показники фінансової стійкості. Почнемо з розгляду узагальнюючого показника стійкості фінансового стану, що відображає фінансові джерела покриття запасів на підприємстві (таблиця 2.11).

Як ми відмічали раніше, на підприємстві у 2019 році власний капітал мав від'ємне значення і лише у 2020-2021 роках за рахунок спрямування частини чистого прибутку у розвиток підприємства, є додатнім. Відповідно у 2019 році апріорі відсутні власні обігові кошти. Так само вони відсутні і у 2020-2021 році, оскільки власного капіталу недостатньо для покриття необоротних активів. Сума недостачі складає 6,6 млрд. грн у 2020 році та 19,1 млрд. грн у 2021 році.

Недостача власних обігових коштів для формування запасів складає від 11 млрд. грн у 2019 та 2020 році до 25 млрд. грн у 2021 році. А недостача власних обігових коштів та довгострокових джерел фінансування для покриття запасів у 2021 році підвищилась з 8,8 до 15,6 млрд. грн.

Таблиця 2.11 – Динаміка узагальнюючого показника стійкості фінансового стану ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Власний капітал та резерви	-333 551	1 822 770	1 901 919	2 156 321	79 149
Необоротні активи	6 129 736	8 427 256	21 063 445	2 297 520	12 636 189
Власні обігові кошти	-6 463 287	-6 604 486	-19 161 526	-141 199	-12 557 040
Довгострокові зобов'язання	2 193 599	2 496 856	9 966 470	303 257	7 469 614
Наявність власних обігових коштів та довгострокових джерел для фінансування запасів	-4 269 688	-4 107 630	-9 195 056	162 058	-5 087 426
Короткострокові зобов'язання	17 788 009	19 634 148	23 783 703	1 846 139	4 149 555
Наявність власних обігових коштів, короткострокових та довгострокових джерел для фінансування запасів	13 518 321	15 526 518	14 588 647	2 008 197	-937 871
Загальна сума запасів	4 622 709	5 011 855	6 423 708	389 146	1 411 853
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів для формування запасів	-11 085 996	-11 616 341	-25 585 234	-530 345	-13 968 893
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів та довгострокових джерел для формування запасів	-8 892 397	-9 119 485	-15 618 764	-227 088	-6 499 279
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів та короткострокових і довгострокових джерел для формування запасів	8 895 612	10 514 663	8 164 939	1 619 051	-2 349 724

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Маючи незначну суму запасів порівняно з іншими елементами активів тільки за рахунок додаткового залучення короткострокових джерел фінансування підприємство зможе фінансово покрити запаси і надлишок складає 8,8 млрд грн у 2019 році та 8,1 млрд. грн у 2021 році. Така ситуація вказує на кризовий тип стійкості фінансового стану. Проте слід зауважити, що для підприємств ритейлу

це є доволі типовим і подальше збільшення сум чистого прибутку, що спрямовуються на поповнення власного капіталу протягом 2023-2027 років знадно значно покращити рівень стійкості фінансового стану на підприємстві.

Динаміка окремих показників, що характеризують фінансову стійкість ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки наведено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Власні обігові кошти, тис. грн.	-6 463 287	-6 604 486	-19 161 526	-141 199	-12 557 040	-12 698 239
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,48	-0,43	-1,31	0,05	-0,88	-0,83
Маневреність власних оборотних коштів	-0,43	-0,55	-0,18	-0,12	0,37	0,25
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	-1,4	-1,32	-2,98	0,08	-1,66	-1,58
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,02	0,08	0,05	0,1	-0,03	0,07
Коефіцієнт фінансової залежності	-58,91	13,09	18,75	72	5,66	77,66
Коефіцієнт фінансового левериджу	-59,91	12,14	17,75	72,05	5,61	77,66
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	19,38	-3,62	-10,07	-23	-6,45	-29,45
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,89	0,89	0,7	0	-0,19	-0,19
Коефіцієнт фінансової стійкості (покриття інвестицій)	0,09	0,18	0,33	0,09	0,15	0,24
Коефіцієнт мобільності активів	2,21	1,83	0,69	-0,38	-1,14	-1,52

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) за 2019-2021 роки

Відсутність власних обігових коштів, по що йшла мова вище, обумовлює від'ємні значення показників забезпечення оборотних активів власними

коштами, маневреності власних оборотних активів, та забезпеченості запасів і тому вони не мають економічного змісту для аналізу.

Коефіцієнт фінансової автономії показує, що у 2020 та 2021 роках питома вага власних джерел фінансування складає 8% та 5% відповідно, а зовнішні джерела у 13 та 18 разів перевищують внутрішні. Значно зріс коефіцієнт фінансового левериджу, що говорить про зростання довгострокових джерел фінансування по відношенню до власних. Коефіцієнт мобільності має позитивну динамівку до зменшення, проте станом на кінець 2021 року у тричі перевищує теоретично-рекомендоване значення.

Таким чином, розглянувши складові етапи політики управління оборотними активами ми можемо стверджувати, що ТОВ «АТБ-Маркет» використовує агресивну стратегію управління оборотними активами, спрямовану на максимізацію чистого фінансового результату, при якій власний капітал і довгострокові позикові кошти формують не більше половини оборотних активів, а інша частина фінансується короткостроковими зобов'язаннями.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «АТБ-МАРКЕТ»

3.1 Максимізація фінансового результату ТОВ «АТБ-Маркет» як напрямок фінансового забезпечення оборотних активів

Як ми відзначали раніше питання фінансового забезпечення оборотних активів розглядається як один із етапів загальної системи управління оборотними активами. Відсутність власного оборотного капіталу зумовлює використання як довгострокових так і короткострокових зобов'язань для фінансування оборотних активів. Тому на наше особисте переконання, одним із напрямків подальшого фінансового забезпечення оборотних активів є максимізація чистого фінансового результату у вигляді чистого прибутку та спрямування не менше 50% на поповнення власного капіталу підприємства. Оскільки фінансовий результат – це узагальнюючий показник різниці між доходами та витратами, розглянемо динаміку доходів, витрат та чистого фінансового результату у розрізі видів діяльності та проведемо факторний аналіз рентабельності з прогнозуванням фінансового результату до 2030 року.

Так, динаміка доходів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки наведена у таблиці 3.1, а структурні зміни у формуванні доходів підприємства відображено у таблиці 3.2.

Як відмічалось раніше, чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 27 млрд. грн по відношенню до 2019 року та на 18,9 млрд. грн по відношенню до 2020 року. Інші операційні доходи збільшились на 121 млн. грн по відношенню до 2019 року і зменшились на 87 млн. грн по відношенню до 2020 року. Слід констатувати і значне зменшення фінансових доходів підприємства з 647 млн. грн до 135 млн. грн у 2020 році.

Розглядаючи структурні зміни у формуванні доходів відзначаємо подальшу концентрацію на чистому доході підприємства.

Таблиця 3.1 – Динаміка доходів ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., тис.грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	77 845 630	104 910 343	123 864 393	27 064 713	18 954 050
Інші операційні доходи	614 552	822 854	735 054	208 302	-87 800
Дохід від участі в капіталі	347 814	27 146	101 779	-320 668	74 633
Інші фінансові доходи	647 891	721 077	135 000	73 186	-586 077
Всього доходів	79 455 887	106 481 420	124 836 226	27 025 533	18 354 806

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Так, якщо на чистий дохід у 2019 році припадало 97,97% то у 2021 році майже 100%, а саме 99,22%. Питома вага фінансових доходів знизилась з 0,82% до 0,11%. Так само маємо негативну динаміку по інших операційних доходах та доходах від участі у капіталі.

Таблиця 3.2 – Динаміка структурних зрушень у доходах ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., %

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	97,97	98,52	99,22	0,55	0,7	1,25
Інші операційні доходи	0,77	0,77	0,59	0	-0,18	-0,18
Дохід від участі в капіталі	0,44	0,03	0,08	-0,41	0,05	-0,36
Інші фінансові доходи	0,82	0,68	0,11	-0,14	-0,57	-0,71
Всього доходів	100	100	100	0	0	0

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Надалі слід розглянути динаміку та відповідні структурні зрушення у витратах підприємства, що і відображено у таблицях 3.3 та 3.4.

Таблиця 3.3 – Динаміка витрат ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., тис.грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	56 781 887	79 560 701	92 747 990	22 778 814	13 187 289
Адміністративні витрати	2 955 127	3 428 695	4 325 613	473 568	896 918
Витрати на збут	14 005 178	16 413 463	18 968 340	2 408 285	2 554 877
Інші операційні витрати	341 789	255 046	484 528	-86 743	229 482
Фінансові витрати	2 011 987	1 461 512	1 269 616	-550 475	-191 896
Інші витрати	2 784	3 880	7 929	1 096	4 049
Витрати (дохід) з податку на прибуток	604 781	952 686	1 263 544	347 905	310 858
Всього витрат	76 703 533	102 075 983	119 067 560	25 372 450	16 991 577

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Слід констатувати збільшення всіх видів витрат у 2021 році по відношенню до 2019 та 2020 років окрім фінансових витрат, які скоротились з 2 млрд. грн у 2019 році до 1,26 млрд. грн у 2021 році. Собівартість реалізованої продукції зросла на 36 млрд. грн порівняно з 2019 роком та на 13,18 млрд. грн порівняно з 2020 роком.

На рівні 2,5 млрд. грн щороку зростають витрати на збут і станом на кінець 2021 року вони склали 19,96 млрд. грн. Зростають і адміністративні витрати. На нашу думку це є результатом відкриття нових торгових точок та новими витратами на рекламу та адміністрування.

Збільшення чистого фінансового результату тягне за собою збільшення витрат на сплату податку на прибуток підприємства, оскільки ТОВ «АТБ-Маркет» знаходиться на загальній системі оподаткування. В цілому витрати

порівняно з 2019 роком зросли на 34 млрд. грн, а порівняно з 2020 роком на 16,99 млрд. грн.

Таблиця 3.4 – Динаміка структурних зрушень у витратах ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., %

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	74,03	77,94	77,9	3,91	-0,04	3,87
Адміністративні витрати	3,85	3,36	3,63	-0,49	0,27	-0,22
Витрати на збут	18,26	16,08	15,93	-2,18	-0,15	-2,33
Інші операційні витрати	0,45	0,25	0,41	-0,2	0,16	-0,04
Фінансові витрати	2,62	1,43	1,07	-1,19	-0,36	-1,55
Інші витрати	0	0	0,01	0	0,01	0,01
Витрати (дохід) з податку на прибуток	0,79	0,93	1,06	0,14	0,13	0,27
Всього	100	100	100	0	0	0

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

У структурі витрат на витрати операційної діяльності припадає від 97% до 98% всіх витрат підприємства. Не зважаючи на те, що у абсолютному в абсолютному вимірі витрати на збут та адміністративні витрати зростають, у відносному вимірі вони зменшуються. Так, питома вага витрат на збут зменшилась з 18,26% до 18,93%, а адміністративних витрат з 3,85% до 3,63%. Даний факт можна пояснити ефектом масштабу, тобто зі збільшенням кількості магазинів супутні витрати ТОВ «АТБ-Маркет» у відносному вимірі будуть зменшуватись. Питома вага фінансових витрат зменшилась з 2,62 до 1,07% у 2020 році. Таким чином слід також констатувати високу концентрацію витрат операційної діяльності ТОВ «АТБ-Маркет».

Як ми зазначали, доходи і витрати формують фінансовий результат діяльності підприємства. Його динаміку за видами діяльності відображено у таблиці 3.5.

Слід відмітити, що результат основної операційної діяльності є позитивним за весь період дослідження на противагу результату фінансових операцій та іншої звичайної діяльності.

Таблиця 3.5 – Фінансовий результат за видами економічної діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Результат основної діяльності	4 376 201	6 075 292	8 072 976	1 699 091	1 997 684
Результат фінансових операцій	-1 016 282	-713 289	-1 032 837	302 993	-319 548
Результат від іншої звичайної діяльності	-2 784	-3 880	-7 929	-1 096	-4 049
Фінансовий результат до оподаткування	3 357 135	5 358 123	7 032 210	2 000 988	1 674 087

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Фінансовий результат до сплати податку на прибуток, як відмічалось раніше, також є позитивним і станом на кінець 2021 року складає 7 млрд. грн. Надзвичайно важливо проаналізувати фактори, які впливають на отримання прибутку підприємства. Так, оцінено загальну динаміку доходів і витрат на підприємстві.

Таблиця 3.6 – Динаміка доходів і витрат ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр., тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Всього доходів	79 455 887	106 481 420	124 836 226	27 025 533	18 354 806
Всього витрат	76 703 533	102 075 983	119 067 560	25 372 450	16 991 577
Чистий прибуток (поточний рік)	2 752 354	4 405 437	5 768 666	1 653 083	1 363 229
Витрати на гривню доходу	0,97	0,96	0,95	-0,01	-0,01

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Слід відмітити позитивну динаміку показника витрат на гривню доходу. Так, якщо у 2019 році цей показник складав 0,97, то у 2021 році зменшився до 0,95. Тобто з кожної гривні доходу 5 копійок залишається на розвиток підприємства. Далі поведемо оцінку факторів впливу на прибуток ТОВ «АТБ-Маркет».

Таблиця 3.7 – Динаміка показників впливу на прибуток ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр.

Показники	Рік		Абсолютні відхилення, +, – 2021/2020
	2020	2021	
Коефіцієнт співвідношення витрат	1,33	1,55	0,22
Зміна прибутку за рахунок зміни витрат, тис. грн.	910 440	1 520 149	609 709
Коефіцієнт співвідношення доходів	1,34	1,57	0,23
Зміна прибутку за рахунок зміни доходу тис. грн.	25 725,17	51 827,13	26 101,96
Зміна прибутку за рахунок зміни витрат на 1 гривню доходу, тис. грн.	716 917,83	1 444 335,87	727 418,04
Загальна сума впливу факторів, тис.грн.	1 653 083	3 016 312	1 363 229

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Так, відмічаємо, що поточна динаміка витрат позитивно вплинула на прибуток ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019 - 2021 роки, а саме: $(2\,752\,354) * ((92\,747\,990 + 4\,325\,613 + 18\,968\,340 + 484\,528 + 1\,269\,616 + 7\,929 + 1\,263\,544) / (56\,781\,887 + 2\,955\,127 + 14\,005\,178 + 341\,789 + 2\,011\,987 + 0 + 2\,784 + 0 + 604\,781) - 1) = 1\,520\,149$ тис. грн.

Прибуток ТОВ «АТБ-Маркет» збільшився через зміну доходів: $(2\,752\,354) * (((123\,864\,393 + 735\,054 + 101\,779 + 135\,000) / (77\,845\,630 + 614\,552 + 347\,814 + 647\,891)) - ((92\,747\,990 + 4\,325\,613 + 18\,968\,340 + 484\,528 + 1\,269\,616 + 7\,929 + 1\,263\,544) / (56\,781\,887 + 2\,955\,127 + 14\,005\,178 + 341\,789 + 2\,011\,987 + 2\,784 + 604\,781)))) = 51\,827,13$ тис. грн.

Показник частки витрат у доходах також позитивно вплинуло на зміну прибутку за 2019-2021 роки: $((123\,864\,393 + 735\,054 + 101\,779 + 135\,000) * ((56\,781\,887 + 2\,955\,127 + 14\,005\,178 + 341\,789 + 2\,011\,987 + 2\,784 + 604\,781) / ($

$77\,845\,630 + 614\,552 + 347\,814 + 647\,891) - (92\,747\,990 + 4\,325\,613 + 18\,968\,340 + 484\,528 + 1\,269\,616 + 7\,929 + 1\,263\,544) / (123\,864\,393 + 735\,054 + 101\,779 + 135\,000) = 1\,444\,335,87$ тис. грн.

Перевіряємо правильність розрахунків: $(5\,768\,666 - 0) - (2\,752\,354 - 0) = 3\,016\,312$ тис. грн., що відповідає даним таблиці 3.7. Тобто можемо стверджувати, що на зміну прибутку у першу чергу впливає оптимізація (зменшення) витрат та частка витрат у доходах підприємства.

Також цікавим є дослідження факторів впливу на рентабельність, як відносний показник ефективності. У таблиці 3.8 наведено динаміку показників впливу на рентабельність

Таблиця 3.8 – Динаміка показників впливу на рентабельність ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 роки, тис. грн

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,–	
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020
Чистий прибуток	2 752 354	4 405 437	5 768 666	1 653 083	1 363 229
Власний капітал	-333 551	1 822 770	1 901 919	2 156 321	79 149
ЕВТ	3 357 135	5 358 123	7 032 210	2 000 988	1 674 087
ЕВІТ	5 369 122	6 819 635	8 301 826	1 450 513	1 482 191
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	77 845 630	104 910 343	123 864 393	27 064 713	18 954 050
Активи	19 648 057	23 864 416	35 652 092	4 216 359	11 787 676

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Проводити детальний аналіз динаміки наведених показників немає сенсу, оскільки вони розглядались у інших таблицях. Для проведення факторного аналізу ми обрали п'ять показників, динаміка яких наведена у таблиці 3.9.

Відмічаємо, що податковий тягар знаходиться на рівні 0,82 за весь період дослідження що відповідає ставці податку на прибуток. Ступінь впливу

операційної рентабельності також мінімальний. Найбільші зміни по коефіцієнту фінансового важеля та рентабельності власного капіталу.

Таблиця 3.9 – Динаміка факторів впливу на рентабельність ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр.

Показники	Рік			Абсолютні відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020 / 2019	2021 / 2020	2021 / 2019
Податковий тягар	0,82	0,82	0,82	0	0	0
Тягар відсотків	0,63	0,79	0,85	0,16	0,06	0,22
Операційна рентабельність	0,07	0,07	0,07	0	0	0
Співвідношення виручки до активів	3,96	4,4	3,47	0,44	-0,93	-0,49
Коефіцієнт фінансового важеля	58,91	13,09	18,75	72	5,66	77,66
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	8,25	2,42	3,03	10,67	0,61	11,28

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Відповідно результати розрахунків наведено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Динаміка факторів впливу на рентабельність власного капіталу ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2021 рр.

Показники	Рік		Абсолютні відхилення, +,- 2021/2020
	2020	2021	
Податковий тягар	-0,02	0	0,02
Тягар відсотків	-2,12	-2,93	-0,81
Операційна рентабельність	0,6	0,32	-0,28
Співвідношення виручки до активів	-1,07	1,34	2,41
Коефіцієнт фінансового важеля	13,29	12,56	-0,73

Джерело: розраховано на основі звіту про фінансовий стан (форма 1) та фінансові результати (форма 2) за 2019-2021 роки

Деталізуємо наші розрахунки. Так, тягар відсотка призвів до зменшення рентабельності власного капіталу на: $(2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551) - (2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011$

$987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551)) = -2,93.$

Зміна операційної рентабельності призвело до збільшення рентабельності власного капіталу на: $(2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551) - (2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551)) = 0,32.$

Відношення виручки до суми активів ТОВ «АТБ-Маркет» позитивно вплинуло на зміну рентабельності власного капіталу: $(2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551) - (2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551)) = 1,34.$

Коефіцієнт фінансового важення найбільше вплинув на зміну рентабельності власного капіталу: $(2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551) - (2\,752\,354 / 3\,357\,135) * (3\,357\,135 / (2\,011\,987 + 3\,357\,135)) * ((2\,011\,987 + 3\,357\,135) / 77\,845\,630) * (77\,845\,630 / 19\,648\,057) * (19\,648\,057 / -333\,551)) = 12,56.$

Проводячи проміжні висновки слід відмітити, що на формування чистого фінансового результату максимально впливає зміна питомої ваги витрат та одиницю доходів та співвідношення всього капіталу до власного. Наступним етапом пропонуємо здійснити прогностичні розрахунки суми чистого прибутку на основі лінії тренду, потенційної суми реінвестованого прибутку, виходячи з того, що ТОВ «АТБ-Маркет» продовжить прибуткове функціонування та починаючи з 2023 року підприємство буде вкладати у поповнення власного капіталу не менше 25% суми чистого прибутку до доведення цього показника до 48% у 2030 році (рівень 2020 року) та як все це вплине на ступінь стійкості фінансового стану та наявність власних джерел фінансування запасів.

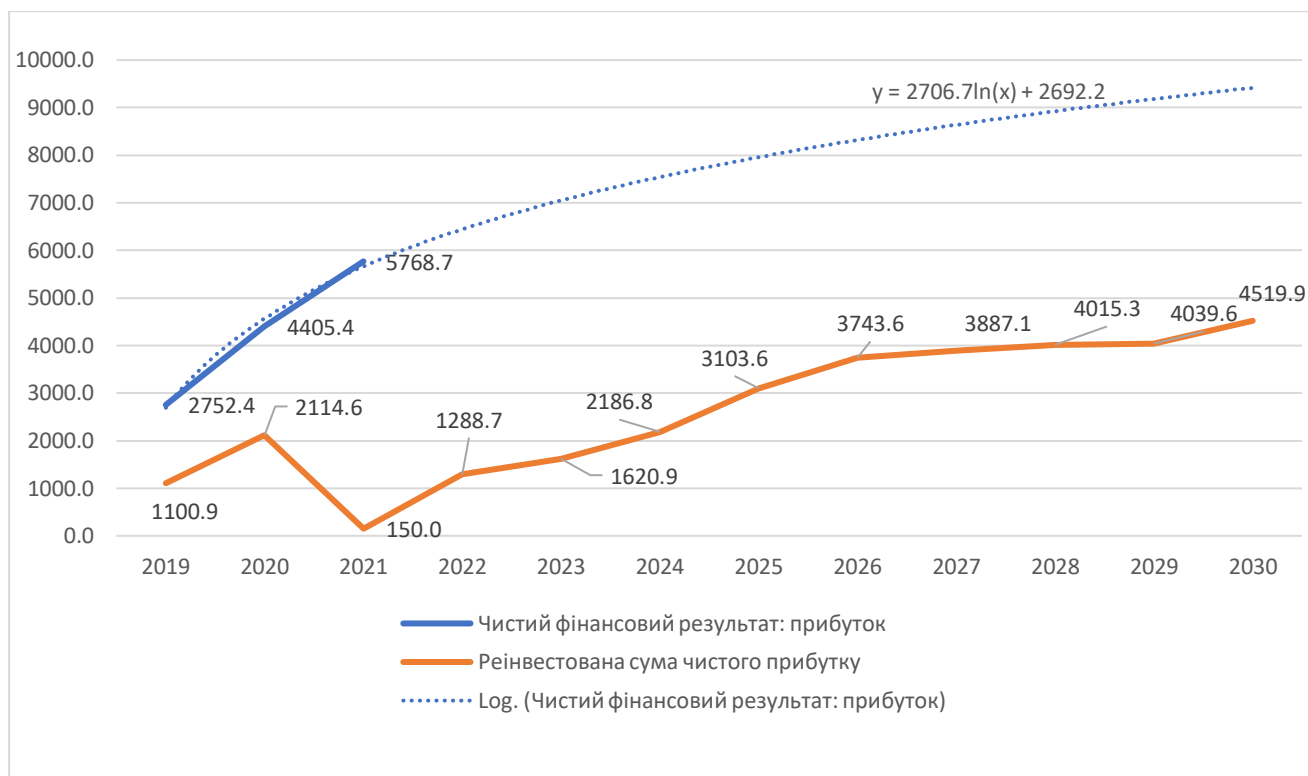

Рисунок 3.1 – Планові та прогнозні значення сум чистого та реінвестованого прибутку ТОВ «АТБ-Маркет» за 2019-2030 роки, тис. грн

Джерело: власні дослідження

Графічне відображення представим у вигляді цифрових даних у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Динаміка фактичного та прогнозного рівня чистого та реінвестованого прибутку та стійкості фінансового стану ТОВ «АТБ-Маркет»

Показники	Роки					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Чистий фінансовий результат: прибуток	2752,4	4405,4	5768,7	6443,5	7047,3	7540,7
Реінвестована сума чистого прибутку	1100,9	2114,6	150,0	1288,7	1620,9	2186,8
Тип стійкості фінансового стану	кризовий					
Показники	Роки					
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Чистий фінансовий результат: прибуток	7957,8	8319,2	8637,9	8923,0	9180,9	9416,4
Реінвестована сума чистого прибутку	3103,6	3743,6	3887,1	4015,3	4039,6	4519,9
Тип стійкості фінансового стану	кризовий			Нормальний		

Джерело: власні дослідження

Таким чином можна зробити оптимістичний висновок, що за умови прибуткової діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» у 2023-2030 роках та реінвестування частини чистого прибутку на поповнення власного капіталу до 2027 року підприємство може вийти на нормальний тип стійкості фінансового стану, тобто у підприємства буде достатньо власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань для фінансування запасів.

3.2 Ризик-менеджмент як елемент системи управління оборотними активами

Існуючі ризики в управлінні оборотними активами торгових підприємств мають прямий і опосередкований вплив на успішність їх функціонування та виявляються у двох напрямках. Перша – ситуація, при якій можливий ризик безпосередньо впливає на рівень прибутковості, і ця залежність є прямою: прибутковість-ризик. Друга, ризик, що виникає або може проявитися при використанні оборотних активів і спровокувати стан неплатоспроможності та навіть банкрутство, оскільки втрата найбільш мобільної частини активів є дуже відчутною для будь-якого торгового підприємства.

Поява ризику у процесі підприємницької діяльності є об'єктивною неминучістю через невизначеність зовнішньої середовища та обмеженість (дефіцит) фінансових ресурсів. Визначальним фактором є невизначеність функціонування бізнесу. Невизначеність пов'язана з факторами відсутності достовірної та повної інформації про навколишнє середовище; не здатності у повному обсязі сприймати і аналізувати інформацію, що надходить ззовні; випадковий характер настання негативних подій; протидії конкурентів, конфлікти всередині трудового колективу, порушення зобов'язань.

Ситуація невизначеності зумовлює появу причин і факторів ризику. Причинами слід вважати джерела виникнення, тобто економічні, політичні, екологічні, військові тощо. Для зниження відсотку невизначеності необхідно класифікувати ризики щодо їх функціональною спрямованості. У свою чергу,

розвиток ринкових відносин припускає розвиненість інститутів ринкової економіки, що знижує ймовірність ризикових подій, а низька купівельна спроможність населення є підвищеним ризиком для знецінення та псування оборотних активів торгових підприємств. Отже, можна зробити висновок, що ризик існує завжди і чим досконалішими будуть методи оцінки ризику застосовувати менеджмент підприємства, тим менше впливають фактори ризику.

Нажаль слід констатувати, що у 2022 році військово-політичні ризики суттєво вплинули на фінансове становище ТОВ «АТБ-маркет», оскільки підприємство втратило більше 100 торгових точок на окупованій частині України та декілька логістичних складів. Нажаль, військові ризики відносяться до тих, якими неможливо управляти.

Зауважимо, що фінансові ризики торгового підприємства безпосередньо залежать від того, наскільки швидко засоби, вкладені в активи, перетворюються на гроші. Чим нижча швидкість обороту поточних активів, тим більша потреба в фінансуванні. У умовах фінансових потрясінь та економічної невизначеності одним із основних джерел ймовірності настання ситуації ризику є думка спеціаліста у даній області, тобто можуть застосовуватись експертні методики оцінки ризиків. Сенс експертних методик полягає у розгляді та прогнозуванні основних факторів, що впливають на торгові підприємства з точки зору зовнішнього та внутрішнього оточення. Зовнішня середа існує незалежно від діяльності підприємства і може утримувати сприятливі умови або навпаки негативні щодо його функціонування. Внутрішнє середовище характеризується залежністю від безпосередньо слабких та сильних сторін самого бізнесу. В умовах невизначеності результати діяльності не може бути представлено в рамках імовірнісних моделей, оскільки відсутня необхідна для цього інформація, або вони взагалі є випадковими.

У таблиці 3.12 нами згруповано можливі способи мінімізації ризиків використання окремих елементів оборотних активів. Повністю виключити ризик з діяльності організації неможливо, оскільки ризику схильне більшість фінансово-господарських операцій. Фінансові менеджери ТОВ «АТБ-Маркет»

можуть досліджувати тільки ті ризики, ймовірність та наслідки, настання яких вони можуть прорахувати та мінімізувати.

Таблиця 3.11 – Способи мінімізації ступеня ризику використання оборотних активів для ТОВ «АТБ-Маркет»

Елемент оборотних активів	Способи мінімізації ризику
Запаси	Укладання угод з надійними постачальниками. Укладання угод з повним відображенням у ньому можливих випадків його невиконання, а також наслідків, пов'язаних з цим. Контроль якості зберігання запасів на складі. Постійний аналіз потреби торгового підприємства в окремих запасах. Розробка норм використання окремих елементів оборотних активів. Контроль за дотриманням необхідної технології виробництва продукції чи надання послуг. Періодичний аналіз виконання зобов'язань перед покупцями, а також виявлення причин їх невиконання. Укладання договорів страхування на випадок надзвичайних обставин.
Дебіторська заборгованість	Застосування різних способів самострахування від невчасного погашення боргових зобов'язань. Використання зовнішнього страхування. Попередній аналіз платоспроможності дебітора. Використання додаткових способів погашення дебіторської заборгованості, зокрема факторингу. Своєчасний аналіз дебіторської заборгованості підприємства. Розробка політики інкасації дебіторської заборгованості.
Грошові активи	Постійний контроль підтримки оптимальною величини грошових коштів. Формування оптимального залишку грошових коштів. Реінвестування надлишку грошових коштів у операційну чи фінансову діяльність. Проведення аналізу напрямів використання оборотних активів. Дослідження поточних фінансових інвестицій, їх ліквідності та можливості перетворення у живі кошти.

Джерело: власні дослідження

Процедура ризик-менеджменту передбачає декілька послідовних етапів, зокрема ідентифікацію ризику, оцінку ступеня впливу ризику, розробку стратегії та тактики управління та здійснення конкретних процедур управління ризиком. Пасивний захист від ризиків полягає у використанні різних видів і способів страхування. Стратегію активного реагування передбачає використання поділ чи прийняття ризику, скорочення за рахунок здійснення різних організаційно-економічних і технічних заходів, виробнича і фінансова диверсифікація діяльності.

З метою управління запасами та їх ефективного фінансового забезпечення для ТОВ «АТБ-Маркет» нами пропонується використовувати методи математичної статистики для формування оптимального замовлення для кожної торгової точки по продуктах харчування, термін придатності яких до використання не перевищує 1 місяць. Маючи велику аналітику стосовно ймовірності продажу того чи іншого виду продукції доцільно використовувати матриці переваг та недоліків.

Так, у таблиці 3.12 і 3.13 відображена матриця переваг і недоліків для одного виду продукції, але різних виробників.

Таблиця 3.12 – Матриця переваг і недоліків для молочної продукції виробника «А»

Закупка \ реалізація	6	7	8	9	Математичне очікування	Дисперсія	Середньо квадратичне відхилення	Коефіцієнт варіації
	0,1	0,3	0,5	0,1				
6	300	300	300	300	300	-	-	0
7	255	350	350	350	340,5	812,5	28,5	0,08
8	210	305	400	400	352,5	4061,25	63,73	0,18
9	155	260	355	450	317	5776,87	76,01	0,24

Джерело: власні розрахунки

При однакових потенційних рівнях отриманого прибутку ймовірність реалізації продукції виробника «А» є вищою, а відповідно і швидкість обертання грошових коштів та відсутність необхідності додаткового фінансування

Таблиця 3.13 - Матриця переваг і недоліків для молочної продукції виробника «В»

Закупка \ реалізація	6	7	8	9	Математичне очікування	Дисперсія	Середньо квадратичне відхилення	Коефіцієнт варіації
	0,25	0,25	0,25	0,25				
6	300	300	300	300	300	-	-	0
7	255	350	350	350	326,25	912,5	30,2	0,094
8	210	305	400	400	328,75	3189,25	56,46	0,173
9	155	260	355	450	305	4431,87	76,01	0,218

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, на основі використання методів ризик-менеджменту в управлінні оборотними активами можна досягти мінімізації запасів, пришвидшити обіг оборотних активів та збільшити фінансовий результат діяльності.

3.3 Стратегія фінансового забезпечення та підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет»

Стан та рівень ефективності використання оборотних активів є одним з основних умов фінансово успішною діяльності підприємства. Різкий підйом темпів інфляції у 2022 році, падіння рівня фінансово-платіжної дисципліни, скорочення до критично малих обсягів оборотних коштів та інші негативні наслідки військово-економічної кризи змушують підприємства міняти свою фінансову політику щодо оборотних активів, шукати нові джерела їх фінансування та взагалі вирішувати проблеми ефективності використання оборотних коштів.

Як ми неодноразово відмічали, управління оборотними активами займає значне місце у фінансовому менеджменті, оскільки оборотні активи представляють частину загальних активів підприємств, спрямоване на вирішення двох основних питань:

- 1) знаходження оптимального рівня інвестицій в оборотні активи;
- 2) визначення співвідношення джерел короткострокового і довгострокового фінансування для підтримки рівня оборотних активів.

Рішення по цим питанням залежать від здатності менеджменту знаходити компроміс між ризиком і рентабельністю.

Зниження рівня оборотних активів за умови збільшення обсягів реалізації чи надання послуг призводить до зростання прибутковості (рентабельності) сумарні активи. Така стратегія веде до низького чи негативного рівня чистого оборотного капіталу. Однак за зростанням рентабельності відповідно і зростає ризик, що пов'язаний з потенційною можливістю не утримати оборотні активи на

рівні, достатньому для виконання поточних зобов'язань торгового підприємства і забезпечення належного обсягу чистого доходу.

Управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет» повинно здійснюватися на основі наступних принципів:

1. Формування ефективного складу і структури оборотних активів. Згідно даного принципу компанія повинна мати запаси коштів для примноження обсягів виробництва і диверсифікації виробничої діяльності на всіх стадіях життєвого циклу підприємства. Для цього необхідно складати прогнози і враховувати найближчі перспективи розвитку торгового підприємства.

2. Встановлення потреби у оборотних активах. Безпосередньо у процесі розробки фінансового плану торгове підприємство повинно забезпечити збалансованість потреб виробництва і реалізації продукції, а також можливість залучення додаткових оборотних коштів (за рахунок інвестицій чи позик). Це дозволить отримати максимальний прибуток і забезпечити повне і раціональне використання окремих видів оборотних активів.

Джерелами формування оборотних коштів є власний капіталом компанії, а також довгострокові і короткострокові зобов'язання. Структуру джерел визначають масштаби, прибуток, потенціал компанії та ступінь фінансового ризику, пов'язаного з залученням позикових коштів. Дане твердження виходить з того, що власні засоби і джерела гарантують фінансову стабільність організації і є основними конкурентними перевагами.

Прискорення оборотності активів прямо і опосередковано впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Прямий вплив прискорення обороту на фінансові результати сприяє пропорційному зростанню величини прибутку від реалізації продукції. Непрямий вплив прискорення обороту на прибутковість торгової компанії проявляється у тому, що скорочення часу обігу активів призводить до відповідного зменшення потреби у них. Зниження ж обсягу використовуваних активів створює зменшення величини операційних витрат і, відповідно впливає на зростання прибутку.

Безпека оборотних активів визначається такими факторами: ефективна організація оборотних коштів; стійкість господарських зв'язків, обсягів діяльності і попиту на ринку; рівень інфляції; оподаткування; доступ до зовнішньому фінансуванню.

У зв'язку з останніми подіями в економіці обґрунтований вибір оптимального варіанти комплексної політики управління оборотними активами підприємства та джерелами їх фінансування, виходячи з встановлених вище принципів, є важливим фактором підвищення ефективності фінансово-господарською діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» та має велике значення для забезпечення її фінансової стійкості і платоспроможності. Насьогодні прийнято розрізняти три основні моделі управління оборотними активами (три підходу до формуванню оборотних активів): агресивна, консервативна та помірна, що різняться за рівнем співвідношення ризику і прибутковості.

Опишемо дані моделі управління оборотними активами підприємства для ТОВ «АТБ-Маркет» .

1. Агресивна модель управління оборотними активами і пасивами. Підприємство не ставить обмежень у нарощуванні поточних активів, має значні кошти, запаси сировини та готової продукції, суттєву дебіторську заборгованість – питома вага поточних активів у складі всіх активів достатньо висока, а період оборотності оборотних коштів тривалий.

Така політика управління оборотними активами не може забезпечити підвищену економічну рентабельність активів, але практично виключає питання зростання ризику технічного неплатоспроможності.

Агресивна модель управління оборотними активами відповідає агресивна модель управління поточними зобов'язаннями, при якій у загальній сумі зобов'язань переважають саме поточні. При цьому підприємство підвищує рівень ефекту фінансового важеля. Витрати підприємства на виплату відсотків за поточними зобов'язаннями зростають, що знижує рентабельність і створює ризик втрати ліквідності. Саме така модель на нашу думку використовується менеджментом ТОВ «АТБ-Маркет» у даний час і доводить свою ефективність.

2. Консервативна модель управління поточними активами і пасивами. Підприємство стримує зростання оборотних активів і тоді питомий вага поточних активів у загальній сумі активів є низькою, а період оборотності оборотних коштів нетривалий. Таку політику ведуть підприємства в умовах достатньо передбачуваної ситуації, коли обсяги реалізації, терміни надходжень і платежів, необхідний обсяг запасів та точний час їх споживання відомі заздалегідь.

Така політика управління оборотними активами забезпечує високу економічну рентабельність активів, але несе у собі підвищений ризик виникнення технічної неплатоспроможності у випадку непередбачених ситуацій при реалізації продукції або при помилках в розрахунках.

Ознакою консервативної політики управління поточними зобов'язаннями служить відсутність або дуже низька питома вага короткострокових зобов'язань у загальній сумі всіх пасивів підприємства. Усі активи при цьому фінансуються за рахунок постійних пасивів (власних коштів і довгострокових кредитів і позик). Така модель може стати оптимальною у до 2030 року, коли ТОВ «АТБ-Маркет» сформує відповідний обсяг власного капіталу та стійких довгострокових зобов'язань.

3. Помірна модель управління оборотними активами полягає у тому, що торгове підприємство займає проміжну, «центристську» позицію - при цьому поточні активи становлять приблизно половину всіх активів підприємства, період оборотності оборотних коштів має усереднену тривалість. У цьому випадку і економічна рентабельність активів, і ризик технічної неплатоспроможності знаходяться на середньому рівні. Для помірної політики управління поточними пасивами характерний середній рівень короткострокового кредиту у загальній сумі пасивів підприємства. Помірна політика управління оборотними засобами являє собою компроміс між агресивний і консервативної модель.

Вибір відповідних джерел фінансування оборотних активів в кінцевому результаті визначає співвідношення між рівнем ефективності використання капіталу і рівнем ризику фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

З обліком цих факторів і будується політика управління фінансуванням оборотних коштів. Якщо за незмінного обсягу короткострокових фінансових зобов'язань зростатиме частка оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних джерел і довгострокового позикового капіталу, то у цьому випадку підвищується фінансова стійкість підприємства, але знижуватися ефект фінансового важеля і зростати середньозважена вартість капіталу в цілому.

Таким чином, управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет» повинно здійснюватися на основі наступних принципів: формування ефективного складу та структури оборотних активів; встановлення потреби в оборотних активах; пошук та вибір джерел фінансування оборотних активів; зростання ефективності використання оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності активів; гарантування безпеки оборотних активів. Найважливішою проблемою управління активами та пасивами фірми у короткостроковому аспекті діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» є пошук компромісу між забезпеченням достатнього рівня рентабельності активів та забезпеченням поточної платоспроможності. Саме агресивна модель управління оборотними активами використовується менеджментом ТОВ «АТБ-Маркет» у даний час і доводить свою ефективність.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз ефективності фінансового забезпечення та управління оборотними активами торгового підприємства дозволяє зробити наступні висновки та виокремити пропозиції.

1. Фінансове забезпечення та управління оборотними активами підприємства є важливою передумовою для його раціонального функціонування, що безпосередньо впливає на можливість здійснення безперервного надання послуг. Ефективне управління оборотними активами впливає і на показники фінансового стану підприємства, зокрема на ліквідність та платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість. Чим краще на підприємстві побудована система управління оборотними активами, чим якісніше здійснюється управління, тим краще фінансовий стан підприємства в цілому. У процесі управління оборотними активами основну складність викликають значні обсяги необхідних фінансових ресурсів, пошук джерел їх фінансування та їх оптимальне співвідношення, різноманіття видів та підвидів оборотних активів.

2. Товариство з обмеженою відповідальністю «АТБ-Маркет» входить до корпорації «АТБ», мережі торгових і виробничих підприємств, що протягом 2018-2022 років займають перші місця з товарообороту. Центральний офіс знаходиться у місті Дніпро, Україна. Підприємство почало розвиватися у 1993 у вигляді мережі гастрономів, а вже у 1998 році отримало остаточну назву АТБ.

3. Стрімкий розвиток підприємства не міг не відзначитись на вартості активів. Так, за 2019-2021 роки вартість активів зросла на 11,7 млрд. грн за рахунок зростання як необоротних активів так і оборотних. Вартість необоротних активів за рахунок основних засобів зросла на 126 млрд. грн і станом на кінець 2021 року становить більше 20 млрд. грн. Серед інших статей слід відмітити незавершені капітальні інвестиції та відстрочені податкові активи. Порівняно з 2019 роком сума оборотних активів збільшилась на 1 млрд. грн. У складі оборотних активів збільшилась сума запасів за 2019-2021 роки на 1,89 млрд грн та залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку на 700 млн.

грн. У той же час на 1,6 млрд. грн зменшилась сума дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги.

4. Відмічаємо суттєві зміни у джерелах фінансування підприємства в цілому та оборотних активів зокрема. Так, якщо у 2019 році підприємство повністю фінансувалось за рахунок зобов'язань через від'ємне значення суми власного капіталу (непокритий збиток минулих періодів у 333 млн грн), то у 2021 році 9,9 млрд. грн припадає на довгострокові зобов'язання і 1,9 млрд. грн на власний капітал. Відмічаємо, що довгострокові зобов'язання представлено довгостроковою зворотною фінансовою допомогою власників корпорації АТБ для подальшого динамічного зростання мережі супермаркетів. Що стосується поточних зобов'язань, то слід відмітити зростання поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи і послуги на 3,5 млрд. грн до 15,7 млрд. грн. Крім того значно зросли зобов'язання по розрахунках з учасниками з 5,08 до 7,3 млрд. грн. У структурному вимірі зміни у джерелах фінансування є позитивними. Питома вага власного капіталу збільшилась до 7,64 у 2020 році, а питома вага довгострокових зобов'язань до 27,95% у 2021 році. Слід констатувати, що підприємство є залежним від зовнішніх джерел фінансування, але це пов'язано зі специфікою ритейлу, коли виробникам продукції надаються площі супермаркетів для продажу продукції. Саме цим пояснюється велика питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги (62% у 2019 році та 44% у 2021 році). Крім того, продукція власного виробництва, тобто торгових марок, що входять до концерну «АТБ» зумовлює кредиторську заборгованість по розрахунках з учасниками на рівні 20-25% за весь період дослідження.

5. Високе значення коефіцієнту реінвестування говорить про значну частку чистого прибутку, що була вкладено у розвиток підприємства. Так, у 2020 році 46,7 чистого прибутку було спрямовано на поповнення власного капіталу та через механізм нерозподіленого прибутку. У 2021 році цей показник значно зменшився і складає лише 2,92. Період окупності активів складає близько 5 років у 2020 та 2021 році. Тобто за рахунок чистого прибутку підприємство протягом п'яти років може сформувати активи.

6. Знижується оборотність власного капіталу та активів підприємства на 74 та 0,66 оборотів відповідно. Проте за рахунок значної зміни у структурі активів оборотність оборотних активів підприємства підвищилась з 49 до 43 днів відповідно за 2020-2021 роки. Оборотність запасів знаходиться на рівні 22 днів. Тобто повне оновлення складських запасів підприємства відбувається за 22 дні. Підвищується оборотність дебіторської заборгованості, а період її інкасації, тобто повної оплати зменшився з 22 днів у 2020 році до 16 днів у 2021 році. Період погашення кредиторської заборгованості залишається на рівні 84 днів, тобто протягом 845 днів підприємство повністю розраховується з кредиторами. Заслуговує на увагу зменшення періоду операційного циклу на підприємстві на 5 днів з 44 до 39 днів, що свідчить про підвищення ефективності менеджменту в управлінні грошовими потоками і активами підприємства. На підприємстві у 2019 році власний капітал мав від'ємне значення і лише у 2020-2021 роках за рахунок спрямування частини чистого прибутку у розвиток підприємства, є додатнім. Відповідно у 2019 році апріорі відсутні власні обігові кошти. Так само вони відсутні і у 2020-2021 році, оскільки власного капіталу недостатньо для покриття необоротних активів. Сума недостачі складає 6,6 млрд. грн у 2020 році та 19,1 млрд. грн у 2021 році. Недостача власних обігових коштів для формування запасів складає від 11 млрд. грн у 2019 та 2020 році до 25 млрд. грн у 2021 році. А недостача власних обігових коштів та довгострокових джерел фінансування для покриття запасів у 2021 році підвищилась з 8,8 до 15,6 млрд. грн.

7. Констатуємо, що на формування чистого фінансового результату максимально впливає зміна питомої ваги витрат та одиницю доходів та співвідношення всього капіталу до власного. Прогнозні розрахунки суми чистого прибутку на основі лінії тренду, потенційної суми реінвестованого прибутку, виходять з того, що ТОВ «АТБ-Маркет» продовжить прибуткове функціонування та починаючи з 2023 року буде вкладати у поповнення власного капіталу не менше 25% суми чистого прибутку до доведення цього показника до 48% у 2030 році (рівень 2020 року). Відмічаємо, що за оптимістичним

сценарієм прибуткової діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» у 2023-2030 роках та реінвестування частини чистого прибутку на поповнення власного капіталу до 2027 року підприємство може вийти на нормальний тип стійкості фінансового стану, тобто у підприємства буде достатньо власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань для фінансування запасів.

8. З метою управління запасами та їх ефективного фінансового забезпечення для ТОВ «АТБ-Маркет» нами пропонується використовувати методи математичної статистики для формування оптимального замовлення для кожної торгової точки по продуктах харчування, термін придатності яких до використання не перевищує 1 місяць. Маючи велику аналітику стосовно ймовірності продажу того чи іншого виду продукції доцільно використовувати матриці переваг та недоліків, що дозволить досягти мінімізації запасів, пришвидшити обіг оборотних активів та збільшити фінансовий результат діяльності.

9. Управління оборотними активами ТОВ «АТБ-Маркет» повинно здійснюватися на основі наступних принципів: формування ефективного складу та структури оборотних активів; встановлення потреби в оборотних активах; пошук та вибір джерел фінансування оборотних активів; зростання ефективності використання оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності активів; гарантування безпеки оборотних активів. Найважливішою проблемою управління активами та пасивами фірми у короткостроковому аспекті діяльності ТОВ «АТБ-Маркет» є пошук компромісу між забезпеченням достатнього рівня рентабельності активів та забезпеченням поточної платоспроможності. Саме агресивна модель управління оборотними активами використовується менеджментом ТОВ «АТБ-Маркет» у даний час і доводить свою ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АТБ-макет: офіційний сайт. URL: https://www.atb.ua/page/atb_market (дата звернення 20.09.2022р).
2. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 30. С. 32-36.
3. Бровко Л. І., Юрченко А. А., Королькова Т. В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №2. С. 16-22.
4. Будаковська Т.С. Особливості трактування економічної категорії «оборотні активи підприємства». *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*. 2017. С. 94-95.
5. Бурак І., Гиршкан Р. Інформаційно-аналітичне управління оборотними активами суб'єкта підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2018. №5 (57). С. 277-281.
6. Гаватюк Л. С., Захарчук І. О. Теоретичні аспекти сутності управління оборотними активами підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. №6(11). С. 107–110.
7. Головка О.Г., Кольтюкова В.Д. Особливості управління оборотними активами підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 1. С. 182-188.
8. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. №1. С. 75–85.
9. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В.В. Фінансовий аналіз та звітність: практикум. 2017. 143 с.
10. Зардова Я.В. Науково-методичні підходи до специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 100-106

11. Камінська І. М. Активи підприємства: морфологічний аналіз категорії, склад та класифікація. *Економічний форум*. 2019. № 3. С. 136-143.
12. Канцедаль Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. №11. С.103-107
13. Князева О.А., Кишинець Б.А. Методичні підходи до діагностики кризового стану підприємства. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2018. Т. 23. Вип. 4 (69). С. 64-69.
14. Колодізев О. М., Колодізева Т. О. Управління оборотними активами в логістичних системах промислових підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. №1 (118). С. 109 – 114
15. Колодізев О., Азізова К. Управління оборотними активами промислових підприємств: сучасні підходи. *Економіка та суспільство*. 2021. (23). URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/310/297> (дата звернення 21.09.2022)
16. Комісарова Ю. А. Оборотні активи та джерела їх фінансування. *Економіка і менеджмент 2021: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку*. 2021. URL: http://www.confcontact.com/eim2021/2_Komissarova.pdf (дата звернення 10.09.2022)
17. Кондратюк О.І. Теоретичні аспекти аналізу ефективності використання активів підприємства. *Modern research in world science*. (жовтень 29-31, 2022, Львів). 2022. С.1309-1316
18. Краснікова О. М., Дробота Я. А. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Економіка та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів*. (м. Дніпро, 22 грудня 2021 р.). 2021. С. 124-126
19. Купріна Н.М., Величко О.М. Фінансовий аналіз оборотних активів підприємства: теоретичний та практичний аспект. *Економічні та соціальні*

аспекти розвитку України на початку XXI століття (19-20 жовтня 2021 року. Одеса). 2021. С. 56-58

20. Луцишина Г. Інформаційна система аналізу оборотних активів підприємства. *ВАТРА*. 2022. Вип.148. С.149-155

21. Мальована А.С., Фролов С.М. Фінансове забезпечення як елементи системи управління оборотними активами торгового підприємства. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення* (випуск 73): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (15-16 листопада 2022 року). URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/articles/year-2/rozdil-19/pidrozdil-58/pidrozdil2-0/> (дата звернення 15.11.2022)

22. Мальована А.С., Борисова В.А. Політика управління оборотними активами підприємства у сучасних умовах. *Наука, освіта, технології і суспільство: тенденції, виклики, перспективи*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Житомир, 12 листопада 2022 р.): у 2 ч. Житомир: ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 8-9.

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 03.09.2022)

24. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків

25. Павленко О.П., Бурсук Г.Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 981-984.

26. Павлова Г.Є., Приходько І.П., Тютюнник Я.В. Облікове забезпечення операцій з надходження та використання оборотних активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 20 (2). С. 147–150.

27. Панін В., Філатова М. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх удосконалення. *Молодий вчений*. 2019. 11 (75). С. 119-123.

28. Перевозова І., Павлова Г. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. URL:

звернення 15.09.2022)

29. Піскульова І. В. Нуль-базис бюджетування в системі управління оборотними активами промислових підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. Вип. 15. С. 152-156

30. Піскульова І. В. Функціональні особливості категорії «оборотні активи». *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки* (Львів, 18 -19 травня 2017 р.). 2017. С. 338-339.

31. Прус Ю., Сосніна К. Діагностика як інструмент антикризового управління підприємством. *Молодий вчений*. 2020. 12 (88), С. 159-165.

32. Рудник В.І., Наконечна В.М. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості. *Студентська наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*. (м. Ніжин, 18 травня 2022 року). 2022. С.130-137

33. Сич О. А. Дискримінантний аналіз і його застосування в прогнозуванні банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №2. С 333-339.

34. Сич О., Дзюба Н. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю. *Молодий вчений*. 2018. 3 (55). С. 694-699.

35. Стратійчук В. Стратегічне управління оборотними активами підприємств торгівлі. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2019. № 5. С. 59– 74.

36. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 157–162.

37. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. 2020. 845 с.

38. Чуприна Х. М. Механізм управління оборотними активами як складова цифрового підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. Вип. 3 (238). С. 69-84.

39. Чуприна Х., Валяев О., Деркач А. Удосконалення системи управління оборотними активами підприємства на базі концепції just in time.

Економіка та суспільство. 2021. №26. URL:
<http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/391/378> (дата
 звернення 18.09.2022)

40. Шевців Л. Ю., Тесляк М. М. Організація та методика обліку виробничих запасів як важливою складової оборотних активів підприємств. *Інтернаука*. 2018. №4 (2). С. 65-69

41. Шушкова Ю., Шутко А., Баськова Ю. Аналіз стану та структури активів вітчизняних підприємств. *Молодий вчений*. 2021. №11 (99). С. 415-421.

42. Ясіновська І.Ф., Беднарчук В. В. Аналіз та оцінка оборотних та необоротних активів підприємств. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти* (17-19 березня 2021, Львів). 2021. С. 155-159.

43. Arshad M. U., Bashir Z., Asif M., Shuja S. M., Hussain G. Current Asset Management as the driver of financial efficiency in Textile Industry of Pakistan. *Jinnah Business Review*. 2021. 9(1). p. 68-84.

44. Helena Kortelainen, Antti Rantala, Toni Ahonen Jesse Tervo. *Towards Evidence-Based Decision Making in Asset Management*. 2022. p. 312-323

45. Hrishikes Bhattacharya. Working Capital Management: Strategies and Techniques. 2021. 512 p.

46. Khatamovna R. S. The Importance of Cost Behavioral Information to Improve the Efficiency of Factory Management. *Journal of Marketing and Emerging Economics*. 2021. 1(7), p. 19-24.

47. Kortelainen H, Hanski J, Valkokari P. Advanced technologies for effective asset management - two cases in capital intensive branches. 2020. URL:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405896320301397> (дата
 звернення 21.09.2022)

48. Umarjon Ugli A. B., Tohirovich Q. N., Khatamovna R. S., Nigoraxon M. Current Assets and Their Role in Company Activity. *Journal of Marketing and Emerging Economics*. 2021. 1(7). p. 25-30.

ДОДАТКИ